

Feministički pokreti u Republici Hrvatskoj na primjeru "#SpasiMe" i "#PrekinimoŠutnju"

Ujčić, Gea

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:630347>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-04-02**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

Gea Ujčić

FEMINISTIČKI POKRETI U REPUBLICI HRVATSKOJ
NA PRIMJERU
“#SPASIME” I “#PREKINIMOŠUTNJU”

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2020.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

**FEMINISTIČKI POKRETI U REPUBLICI HRVATSKOJ
NA PRIMJERU
“#SPASIME” I “#PREKINIMOŠUTNJU”**

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: prof. dr. sc. Tena Perišin
Studentica: Gea Ujčić

Zagreb lipanj, 2020.

IZJAVA O AUTORSTVU

Izjavljujem da sam diplomski rad “Feministički pokreti u Republici Hrvatskoj na primjeru „#PrekinimoŠutnju“ i „#SpasiMe” koji sam predala na ocjenu mentorici prof. dr.sc. Teni Perišin, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS – bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Gea Ujčić

Sadržaj

1.Uvod.....	1
2. Što je feminizam, pregled etapa pokreta	3
2.1 Prvi val	3
2.2 Drugi val.....	4
2.3 Treći val.....	5
2.4 Treći val ili postfeminizam?.....	6
2.5 Četvrti val.....	7
3. Kiborzi i cyberfeminizam	8
4. Feministički pokreti i cyberfeminizam u Hrvatskoj	11
5. Status quo – Položaj žena u Republici Hrvatskoj.....	12
5.1 Nefitne organizacije u Republici Hrvatskoj.....	14
5.2 Roditelji u akciji (Roda).....	14
5.3 #PrekinimoŠutnju.....	16
5.4 Zaklada Solidarna.....	19
5.5 #SpasiMe.....	19
6. Metodologija.....	22
7. Rezultati istraživanja.....	24
7.1 Kvantitativna analiza.....	24
7.2 Kvalitativna analiza	31
7.2.1 Burno oko kiretaže	31
7.2.2 Počinju inspekcije u bolnicama	35
7.2.3 Prosvjed 'Spasi me'	39
7.2.4 Inicijativa 'Spasi me' kod predsjednice	42
8. Zaključak.....	50
9. Literatura	51

POPIS ILUSTRACIJA

Grafikoni:

Grafikon 1. Broj objavljenih vijesti o pokretu #PrekinimoŠutnju po danima u periodu od 11. do 16. listopada na HRT-u i Telegramu	24
Grafikon 2. Broj objavljenih vijesti o pokretu #SpasiMe po danima u periodu od 05. do 19. ožujaka 2019. na HRT-u i Telegramu.....	25
Grafikon 3. Udio pojedinih medija u ukupnom broju jedinstvenih analiziranih jedinica.....	26
Grafikon 4. Grafikon 4: Informativni čimbenici analiziranih vijesti	27

Slike:

Slika 1: Telop slike zaslona s Facebook objavom udruge Roda	33
Slika 2: Kadar Ivane Zanze kako daje izjavu ispred ministarstva u pratnji Daniele Drandić. Ivana Zanze pogrešno je potpisana je kao "Zanzele"	37
Slika 3: Voditelj iza čijih je leđa vidljiva fotografija rukovanja predsjednice i Jelene Veljače na samom početku Dnevnika, neposredno prije čitanja 'headlinesa'.....	43
Slika 4: Slika predstavnica Inicijative s predsjednicom Republike Hrvatske.....	43
Slike 5 i 6: Stand up novinarke Matee Ribarević na praznom Trgu kralja Tomislava (djelom popraćen kadrovima prosvjeda, dijelom bez).....	46

1.Uvod

U pola godine, u razdoblju između listopada 2018. i ožujka 2019. godine u Republici su se Hrvatskoj dva društvena pokreta pokušavala izboriti za društvene promjene. Prvi, *#PrekinimoŠutnju*, pokušavao je skrenuti pozornost javnosti na tretman žena pri ginekološkim zahvatima, dok je drugi, *#SpasiMe* upozoravao na porast nasilja u obiteljima i nad ženama.

U duhu četvrtog vala feminizma, ni jedan od tih pokreta nije se samostalno odredio kao feministički, a posljedično ni kao cyberfeministički, no zbog ciljeva i artikulacije istih, možemo ih, barem donekle, promatrati kroz prizmu cyberfeminizma.

Oba su pokreta popularnost stekla na internetu, koristeći društvene mreže, ne samo kao oglasnu ploču za objavu logističkih i operativnih informacija, već za artikulaciju svojih ciljeva, poziv na akciju i subverziju. Korištenje društvenih mreža i pretraga putem karakterističnog '#' (*hashtaga*) nisu samo povećale vidljivost pokretima, već su im omogućile da svoje ciljeve artikulirane na društvenim mrežama izraze i u fizičkom svijetu, te u konačnici pri pregovorima s vladajućima.

Osim što su pokreti pokušavali javno artikulirati svoje ciljeve, mediji su o tim istim ciljevima i pokretima izvještavali. Za analizu u ovom radu izabran je javni medijski servis HRT kao primjer medija zakonski dužnog promicati, između ostalog „promicati nacionalne interese, pridonositi promicanju i poštivanju temeljnih ljudskih prava i sloboda, domoljublju, toleranciji, razumijevanju i poštivanju različitosti, demokratskih vrednota i institucija, civilnog društva te unaprjeđenju kulture javnog dijaloga“ (NN 137/10, 76/12, 78/16, 46/17, 73/17, 94/18). Te komercijalna elektronička publikacija Telegram.hr, kao primjer digitalnog *news* portala koji je aktivno pratio pokrete i ažurno izvještavao o istima, a uz to je redakcija i sama iznimno vična korištenju društvenih mreža za oglašavanje vlastitih sadržaja, ali i za prenošenje sadržaja pokreta.

Cilj ovog rada bio je definirati karakteristike i međusobne razlike dvaju pokreta, te odgovoriti na sljedeća istraživačka pitanja:

1. Koje su karakteristike izvještavanja o feminističkim pokretima u Republici Hrvatskoj?
2. Postoje li razlike u izvještavanju o pokretima između javnog televizijskog servisa i komercijalnog portala?
3. Koliko je prominencija pokretačica zastupljena pri izvještavanju o pokretima?

4. Izvještava li se o zahtjevima pokreta i društvenim problemima na koje pokušavaju skrenuti pozornost kao o izoliranim incidentima ili kao o dugotrajnim procesima?

U ovom će se radu prvo kvantitativno usporediti medijsko izvještavanje o pokretima #PrekinimoŠutnju i #SpasiMe na javnom medijskom servisu i na komercijalnom portalu. Nakon toga, četiri priloga biti će analizirana koristeći kritičku analizu diskursa kako bi se reprezentacija pokreta i kvalitativno istražila.

Ovaj rad sastoji se od 9 poglavlja koja za cilj imaju opisati povijest feminističkih pokreta u svijetu i Republici Hrvatskoj; pružiti uvid u trenutni položaj žena u hrvatskom društvu, pružiti relevantne podatke o promatranim pokretima i organizacijama. Korištenjem mješovitog istraživačkog pristupa rad će prezentirati prikupljene podatke, te zaključno odgovoriti na istraživačka pitanja.

2. Što je feminizam, pregled etapa pokreta

Hrvatska enciklopedija feminizam definira kao “društveni pokret i svjetonazor koji se zalaže za unaprjeđenje položaja ženâ uklanjanjem spolne dominacije i diskriminacije (*seksizma*) i promicanjem rodne jednakosti u svim područjima života” (enciklopedija.hr, 2020). “Feministički se pokreti mogu razdvojiti od ženskih kao oni koje poduzimaju feministi/kinje te koji zagovaraju feminističke ideje i ciljeve – konkretno kao oni koji osporavaju patrijarhat, podređivanje i/ili izrabljivanje žena. Ovi pokreti moraju zahtijevati barem nešto od sljedećeg: unaprjeđenje položaja žena kao diskriminirane skupine, ostvarivanjem rodne/spolne ravnopravnosti i pravičnosti te promjenu rodnih hijerarhija (McBride i Mazur, 2008: 236-237, cit. Prema Šinko 2018: 45). U širem smislu ponuđene definicije jasno određuju osnovni i idejni postulat feminističkog pokreta- ravnopravnost žena. U užem smislu kroz evoluciju feminističkog pokreta mijenjalo se i viđenje aktera o tome što to feminizam opće jest, tko su njegove nositeljice i nositelji, ali i ciljevi kroz različita razdoblja. U nastavku ovog poglavlja bit će ukratko izložena tri ključna vala (generacije) u povijesti feminizma i pojmovi postfeminizma i četvrtog vala kao važni za razumijevanje novije feminističke povijesti i pokreta u 2020. godini. Iako je kategorizacija feminizma kroz valove često dovedena u pitanje kao suviše restriktivna (Evans i Chamberlain, 2015), zbog sistematizacije ovog diplomskog rada ipak je iskorištena za prikaz ključnih ideja feminizma kroz vrijeme.

2.1 Prvi val

Prva generacija feministkinja javlja se u devetnaestom stoljeću kao odgovor na isključenost žena iz političke, društvene, javne i ekonomske sfere. Cilj ove generacije bio je proširiti društveni ugovor tako da uključuje i pravo glasa za žene (Gills, Howie i Munford, 2007). Proponentice ovih ciljeva nazivale su se sufražetkinjama prema anglosaksonskoj sintagmi *universal suffrage* koja znači jedinstveno pravo glasa. Prvi val formalno je započeo na 1848. godine na konvenciji u Seneca Fallsu, u državi New York, gdje se okupilo tristotinjak žena i muškaraca kako bi raspravili "socijalnim, civilnim i religioznim pravima žena".

Povijesno, feministički aktivizam oduvijek je ovisio o ženskim 'kružocima', sastancima u kuhinjama, crkvama, salonima i konačno na ulicama. Organizacijske jedinice prvog vala prema Wilding (1998:48) bile su prvenstveno grupe (kružoci) za šivanje, grupe za pletenje i

ženske humanitarne organizacije. Žene su se nalazile privatno kako bi dogovarale zajedničke javne akcije. Prve kampanje i akcije omogućile su vidljivost grupama žena koje su do tada bile izolirane o svojim kućama i postale javnim znakovljem ženskog nezadovoljstva, buntovništva i aktivizma. Žene koje rade zajedno, govore u javnosti, marširaju ulicama i uznemiruju javni život i status quo otvorile su vrata političkog teritorija koja su tradicionalno za njih bila čvrsto zaključana. I dalje ne postoji konsenzus oko toga jesu li baš sve žene uključene u prvi val feminizma bile i feministkinje.

2.2 Drugi val

Druga faza ili val feminističkog pokreta puno je distinktivnija i jasnije definirana od prve. Započinje u 60-im i 70-im godinama dvadesetog stoljeća i predstavlja nadgradnju na bazu pokreta koju su postavile sufražetkinje. Pripadnice drugog vala ne vjeruju da će sveobuhvatno pravo glasa žena riješiti sve probleme s kojima se žene suočavaju. Razočarane nedostatkom supstantivne promjene koja nije dovela do značajne promjene unutar političkih struktura, feministkinje drugog vala bave se širim društvenim odnosima. S obzirom na to da djeluju unutar uspostavljene (bar nominalne) pravne i glasačke jednakosti, feministkinje druge faze fokusiraju se na probleme koji muče isključivo, tada suvremene, žene. Pitanja majčinstva, potomstva, neplaćenog rada, izražavanja seksualnosti i seksualnog nasilja stižu u fokus njihove agende.

Drugi val žene postavlja kao objekte i subjekt diskursa kojim se koriste što predstavlja pozamašan odmak od dotadašnje prakse. Samim time javlja se i nova taktika djelovanja, prema to je kreiranje "*protuspektakla*" u medijima. Žene započinju s akcijama usmjerenim na "javne ikone". „Patrijarhalni spomenici pod napadom američkog feminističkog pokreta uključivali su *Miss Amerika* natjecanje ljepote, *Playboy* redakcije i klubove, Wall Street, muzej Metropolitan, Pentagon, Bijelu kuću,...“ (Wilding 1998: 48). Sve te akcije privlačile su i pozornost medija koji u željno dokumentirali 'kontroverzne' ženske intervencije i time širili vijesti o rastućem feminizmu na međunarodnoj razini. “Vidljiva ženska disrupcija i subverzija stvorila je slike ženskog osnaženja koje su inspirirale brojne žene (i muškarce) na autonomne akcije usmjerene na proširenje prava i jednakosti žena”(Wilding, 1998: 48). Dok je prvi val okarakterizirao ženski proboj na političkom polju, drugi val obilježio je marš ka novim ekonomskim teritorijima i rekonfiguracija već dosegnutih prava i sloboda. Svojevrne nositeljice drugog vala, ili barem najprominentnije članice, bile u Gloria Steinem i

Betty Friedan (uvelike inspirirana radovima Simone de Beauvoir iz 1949.). Uspjesi koji karakteriziraju aktivizam drugog vala uključuju zakone o jednakim plaćama i pristupu obrazovanju, osnaženje građanskih prava i dostupnost kontracepcije i prava na prekid trudnoće. Najznačajnije obilježje drugog vala bila je borba za ekonomsku ravnopravnost koja se prelila i na treći val feminističkog pokreta. Drugi val obilježila je i diferencijacije između roda i spola. *“Rodne uloge nisu biološke pa tako i podliježu promjenama. Iz toga aksioma feminističke teorije proizašla je rodna jednakost kao temeljna konceptualna osnova feminizma. Rodna jednakost podrazumijeva ukidanje svih društvenih dimenzija stratifikacije između žena i muškaraca, bez obzira na njihove međusobne biološke razlike, a „na temelju pripadnosti ljudskoj zajednici” (Galić, 2012 cit. Prema Mihaljević 2016: 161).*

2.3 Treći val

Feministkinje trećeg vala sustavno su pokušavale definirati njihov feminizam kao odvojen od svih prethodnih 'feminizama'. Nazivanje trećeg vala valom proizlazi iz nemogućnosti istraživača da mapiraju i definiraju treći val kao jedinstven pokret zbog iznimne fragmentacije unutar sudionika trećeg vala. Baumgardner i Richards treći val definiraju kao „pokret žena koje su bile marginalizirane unutar pokreta za žensko oslobođenje u 70-ima“ (Baumgardner i Richards 2000, cit.prema Gills, Howie i Munford, 2007), dok Heywood i Drake treći val vide kao rezultat djelovanja generacije „čiji datumi rođenja padaju između 1963. i 1974. godine“(Heywood i Drake 1997, cit.prema Gills, Howie i Munford, 2007). Treći val započinje u devedesetim godinama 20. stoljeća, a nadahnut je idejama francuskog filozofa Jacquesa Derride. Derrida vidi jezik „kao patrijarhalni seksistički fenomen koji unaprijed isključuje žene iz svojih gramatičkih struktura” (Bertoša, 2001, cit. Prema Mihaljević 2016: 165). Uz Derridu među ideološke prethodnike trećeg vala spada i Judith Butler, autorica knjige *Nevolje s rodom*. Važno je naglasiti kako se feminizam trećeg vala nije bavio pitanjima jezika posljedično i konstrukcije identiteta zastupajući jednu poziciju i ideologiju, već prema Mihaljević (2016) već kako bi otvorio raspravu o “problemu” identiteta.

Treći val je postmoderan, postkolonijalan i multidisciplinaran. Odlikuje ga intersekcionalnost i iznimna uključivost kako rasna tako i prema seksualnim i rodnim manjinama (*queer* populaciji). Treći je val obilježen brojnošću prefiksa i feminizama kulturni, eko-, teorijski, seks- pozitivni, lezbijski, antiporn, multikulturalni, cyber-, samo su neki od pravaca

koji ga obilježavaju. Borba za ekonomsku nezavisnost započeta u drugom valu nastavlja biti predmet borbe i za pripadnice trećeg vala.

Prema Gills, Howie i Munford (2007) Women's Action koalicija (WAC) posebno se istaknula u kreiranju javnih akcija, građanskog neposluha i *'protuspektakala'* trećeg vala. Kao odgovor na dramatična i u Americi veoma televizijski popraćena saslušanja Senata o slučaju seksualnog uznemiravanja Anite Hill, a kasnije i suđenja Williamu Kennedyju i Mikeu Tysonu zbog silovanja te konstantne borbe oko prava na pobačaj WAC je krenuo s kreiranjem glasnih i televizičnih *'protuspektakla'*. Iako su njihove akcije bile iznimno upečatljive, te je WAC još 1991. godine relativno uspješno koristio cyber prostor za organizaciju akcija (uspjeli su okupiti 8000 članica iz SAD-a i Kanade u samo godinu dana), WAC se susreo s 'boljkom' koja definira većinu 'trećevalskih feminizama'. Naime, zbog svoje radikalnosti i organizacije koja je bila prvenstveno prigodna (potaknuta spomenutim televizijskim spektaklima) WAC nije uspio stvoriti jasnu strukturu i samim time se nije preživio 'dječje bolesti' transformacije radikalnih pokreta u stabilne pokrete.

2.4 Treći val ili postfeminizam?

Jedne od kasnijih predstavnica trećeg vala bile su Jennifer Baumgardner i Amy Richards. U eseju *"Feminism and Femininity: Or How We Learned to Stop Worrying and Love the Thong,"* (Feminizam i ženstvenost: Ili kako smo naučile da se prestanemo brinuti i volimo tange) iz 2004. godine, Baumgardner i Richards propituju odnos između ženstvenosti, feminizma i konzumerizma. Govore o tzv. *"girlie"* (ženskom feminizmu) koji smatra da mlade feministkinje trebaju prihvatiti potrošačku kulturu, a i dalje biti politične (Baumgardner i Richards, 2004).

Angela McRobbie, kulturna i feministička teoretičarka, ne slaže se s tezama Baumgardner i Richards. McRobbie treći val naziva postfeminističkim, jer iako "koristi elemente feminizma i feministički rječnik i diskurs, jedno i drugo pretvara u individualistički diskurs koju služi kao zamjena za feminizam" (McRobbie 2008, cit. Prema Björklund 2009: 377). U knjizi

“Posljedice feminizma: rod, kultura i društvene promjene” McRobbie uvodi i pojam *‘disartikulacije’* koji označava nestanak solidarnosti među različitim generacijama žena, te posljedično feminizam (koji je u očima trećeg vala Baumgardner i Richards) postigao sve što je trebao na polju ravnopravnosti, čini redundantnim i rezerviranim za “lezbijke koje mrze muškarce” (McRobbie, 2008).

“McRobbie tvrdi da se suvremeno društvo nalazi u postfeminističkom stanju gdje je na feminizam gledano kao na nešto bez čega žene mogu jer su svi feministički ciljevi već ostvareni” (Björklund 2009: 378). McRobbie istovremeno uočava da se u suvremenom društvu subordinirana ženstvenost kao rezultat patrijarhalnih struktura, uz pomoć diskursa korištenog od strane nekih predstavnica trećeg vala, predstavlja kao ženski izbor, a ne kao zaostali postulat patrijarhata. (McRobbie, 2008).

Braithwaite u konačnici treći val i postfeminizam vidi kao dvije strane istog novčića i navodi: “Inzistiranje na privatnom životu, istraživanju mnoštva njegovih unutarnjih kontradikcija, želja, užitaka i izvora zabave predstavlja naročito istaknut primjer preklapanja i sličnosti između trećeg vala za neke i postfeminizma za druge” (Braithwaite 2002: 339, cit. prema Gills, Howie i Munford, 2007:XXVIII).

2.5 Četvrti val

I dalje nema šireg konsenzusa oko toga postoji li uopće četvrti val feminizma, no proponentice ideje četvrtog vala kao distinktivnog od trećeg smiješaju njegov nastanak u na kraj prvog desetljeća 2000. godine. Za njegov fokus navode seksualno uznemiravanje, nasilje nad ženama, kulturu silovanja i posramljenja na temelju fizičkog izgleda između ostalog. Za razliku od trećeg vala koji je često kritiziran kao previše skolastički, intelektualan, pretenciozan i nedovoljno usuglašen s problemima “na ulici”, četvrti val pokušava se vratiti upravo tamo. Ne pokušava biti ekstreman ili radikaln, već se fokusira na radno zakonodavstvo, jednakost žena, nasilje na sveučilišnim kampusima, pravo na plaćen porodiljni dopust i adekvatnu zdravstvenu zaštitu (Rampton, 2009).

Od svih dosadašnjih valova “četvrti val za sada je proizveo najmanje kritičke misli i radova, ali snažno se bazira na dijalogu i aktivizmu koje mu je omogućio razvoj društvenih mreža, naročito Twittera” (Evans i Chamberlain, 2015: 399). Prema Cochrane četvrti je val u

Sjedinjenim Američkim Državama postao prominentnim u ljeto 2013. Godine, a predvodio ga je pokret “Projekt svakodnevnog seksizma” (*Everyday Sexism Project*) nastao kao odgovor na mizogine sadržaje na Facebooku. Projekt su predvodile Soraya Chemaly i Jaclyn Friedman, a njihova Facebook inicijativa u tjedan dana primila je čak 60 tisuća prijava neprimjerenog sadržaja (npr. “šala” :”Silovao sam trudnicu da mogu reći da sam iskusio seks u troje”) (Cochrane, 2013). Ovaj pokret aktivan je i u Republici Hrvatskoj pod nazivom “Seksizam naš svagdašnji”.

U Velikoj Britaniji se iste godine pojavio pokret Novčanice za žene (*Notes for Women*). Predvođeni Caroline Criado-Perez, prosvjednice i prosvjednici su ispred Britanske narodne banke zahtijevali da se na novčanicama počnu pojavljivati i likovi velikih žena koje su obilježile povijest Ujedinjenog Kraljevstva. Kasnije se pokret diversificirao i počeo baviti i pitanjima rodne ravnopravnosti u širem smislu, te naročito, prijetnjama silovanjem koje su žene dobivale putem interneta kako bi se ušutkala njihova digitalna prisutnost (Cochrane, 2013).

Prema Rampton, dio nositelja četvrtog vala protivi se čak i uporabi riječi ‘feminizam’ u nazivu jer smatraju da nije dovoljno inkluzivna jer pristavlja binarnu distinkciju između žena i muškaraca. Iako njihovi zahtjevi djeluju kao osvježena reinkarnacija drugog vala, svjesni da opresija nije samo rodno uvjetovana, već bazirana i na rasizmu, diskriminaciji na temelju dobi (*ageizmu*), klasnoj podjeli, sposobnostima i seksualnoj orijentaciji; četvrti val pokušava postići ciljeve drugog vala, obogaćen saznanjima i inkluzivnošću trećeg vala i na polju prvog vala (na ulici), (Rampton, 2009). Za sada četvrti val još nije moguće u potpunosti odbaciti, niti u potpunosti definirati jer je i dalje u procesu nastajanja i transformacije u svoj konačan oblik.

3. Kiborzi i cyberfeminizam

Donna Haraway u svom uvaženom eseju pod nazivom *Kiborški manifest: Znanost, tehnologija i socijalistički feminizam u krajem 20. stoljeća*. Haraway kiborga definira kao “kibernetički organizam, hibrid između stroja i organizma, proizvod društvene stvarnosti i fikcije”(Haraway, 1985: 6). Za Haraway, kiborzi predstavljaju mogućnost političkog djelovanja ujedinjenog fronta. Zato što su paralelno dijelovi društva i tehnološke tvorevine, nisu opterećeni parcijalnim interesima, čeznu za vezama i za cilj imaju politički ujedinjeno društvo koje nije predvođeno političkom strankom. Ovaj rad istovremeno predstavlja i kritiku feminizma koji kroz naočale

rodne ravnopravnosti, zaboravlja na matrice opresije uvjetovane klasom, nacijom, etničkim identitetom, seksualnom orijentacijom, starošću/mladošću i fizičkim mogućnostima (Haraway, 1985). Kiborzi joj služe kao temelj za ironičan politički mit korišten da bi ukazao na mogućnost za feminističko prisvajanje tehnologije i posljedično nadilaženje dualiteta u društvu koje je *postljudsko* i *postrodno*.

Iako se nove tehnologije, posljedično i cyber tehnologije, često promatraju kao muška oruđa, pripadnice cyberfeminističkog pokreta trećeg vala sustavno ukazuju na suprotno. “U toku istraživanja proizvodnog doprinosa Malezije industriji mikroelektronike, Les Levidow otkrio je da tvrtke koje se bave proizvodnjom elektronike preferiraju ženske radnike zato što se vjeruje da su one ‘prirodno stvorene za rutinizirani rad na proizvodnoj liniji industrije elektronike: spretni prsti, oštar vid, veće strpljenje” (Balsamo, 2001:323, cit. Prema Janković, 2009: 6).

Osim kao dijelovi proizvodnog procesa, žene su i najčešće konzumentice novih tehnologija, njihovi rutinizirani poslovi ubrzavaju se i optimiziraju tehnološkim inovacijama, a zdravstvene tegobe uzrokovane takvim poslovima najčešće snose žene. Osim kao proizvođačice i konzumentice, žene u tehnološkim inovacijama sudjeluju i ako inovatorice, naime, prva je programerka bila žena i to 1840. godine. Ada Lovelace, napisala prvi kod za preteču računala.

Više od stoljeća nakon Lovelace, 1995. godine, u Nizozemskoj se je nastala *Nettime* mailing lista. U uvodnom nacrtu autori su *Nettime* namijenili “ svima onima koju sjede ispred kompjuterskog ekrana i nedostaje im vremena. Onima koji znaju da je vrijeme na internetu različitih brzina,...,onima koji vrijeme na internetu vide kao asinkronu mrežu sinkroniziranih vremenskih zona”¹. *Nettime* nije cyberfeministički pokret, no prvi se bavi idejama net-kulture, net-umjetnosti i kritikom cyberprostora, te okupljanjem medijskih teoretičara i aktivista (Janković, 2009). 1997. godine nastaje ženska mailing lista *Faces*, inspirirana *Nettimeom*, ali rezervirana isključivo za ženska iskustva na internetu. *Faces* je jedan od prvih cyberfeminističkih pokreta. Iste godine nastaje i ironično nazvani *Old Boys Network/OBN*, prva moderna cyberfeministička skupina. OBN u Berlinu, 1997. godine organizira ‘1. Cyberfeminističku Internacionalu’. “To prvo fizičko i programatsko okupljanje teoretičarki, umjetnica, aktivistica koje su tijekom tog tjedna u Kasselu razmjenjivale iskustva, prezentirale svoje projekte, družile se i zajednički promišljale

¹ (<https://nettime.org/> preuzeto 22.04.2020).

moguće cyberfeminističke strategije, smatramo presudnim za utemeljenje i širenje pokreta. Prelaskom iz virtualne sfere mailing lista i web portala u fizičku dimenziju zajedničkog” (Janković, 2009:14).

Britanska teoretičarka Sadie Plant uvodi pojam cyberfeminizma “da bi označila feminizirajući utjecaj novih tehnologija na cjelokupno zapadno društvo, pokušavajući dokazati fundamentalnu ženskost novih komunikacijskih tehnologija” (Janković, 2009: 9).

Plant cyberfeminizam opisuje kao savez između žena, strojeva i novih tehnologija kojima se žene služe (RosieX, 1999:21, cit. Prema Janković 2009). Plant cyberprostor vidi kao krucijalno je područje rodne borbe i u očajničkoj potrebi za rodnom diversifikacijom i raznolikošću generalno. “Cyberprostor usko je povezan s brojim strukturama i obrascima iz stvarnog svijeta koji je i dalje baziran na rodnom raslojavanju i hijerarhiji” dodaje Faith Wilding u eseju “*Bilješke o političkom stanju cyberfeminizma*” (1998: 50).

Cyberfeministkinje odgovaraju na poziv Donne Haraway iz “*Kiborškog* manifesta”. Umjesto kreiranja jedinstvenog ženskog identiteta, cyberfeministkinje koriste subverziju, ironiju, žargon i aproprijaciju pogrđnog nazivlja kako bi promovirale svoju agendu. “Riot Gi(rr)rls žele ustvrditi da traje rat i da žene nisu pacifistkinje; mi smo gerila, riot girls, zločeste cure. Želimo uspostaviti aktivan otpor ali želimo se i zabavljati i činiti to na svoj način.”(Braidotti, 1999:29, cit. Prema Janković 2009: 16). Iako iznimno uspješne u kreiranju subverzije, ironije i aproprijacije pogrđnih naziva (“*Grrl, Chicks, Bitches,...*”) najveća kritika cyberfeminizma i dalje leži u nedostatku dubljeg teorijskog rada o cyber problematici.

Uzevši u obzir da u travnju 2020. Godine većina udruga, inicijativa, platformi, akcija, i svih mogućih oblika koristi društvene mreže i web stranice za svoje javno predstavljanje važno je adresirati pitanje: “Možemo li svaki feministički kolektiv koji koristi elektronički oblik komunikacije smatrati cyberfeminističkim?”. Janković odgovor vidi u srži samih pokreta. Dok ‘uobičajene’ feministkinje koriste ICT (informacijska i komunikacijska tehnologija) kako bi promicale vlastite društvene i političke ciljeve, cyberfeministkinje istu tehnologiju koriste kao supstancu svoga rada. Za cyberfeministkinje, ICT tehnologija nije virtualna oglasna ploča s radnim vremenom, kontakt brojevima, adresom i newsletterom. ICT tehnologija cyberfeministkinjama omogućuje “taktičko djelovanje slično hakiranju”, “infiltriranje u sustav i puštanje vlastitih subverzivnih sadržaja” (Janković, 2009: 17). Iako se čini kao da je rodna obilježnost ICT tehnologije prevladana pa i “stare” feministkinje i

cyberfeministkinje koriste tehnološka dostignuća za širenje svojih ideja. Feministkinje iste koriste kao sredstvo, dok cyberfeministkinje, najčešće hakerice i umjetnice, kao središnje polje svog rada.

4. Feministički pokreti i cyberfeminizam u Hrvatskoj

Feministički pokret na teritoriju Republike Hrvatske autohtona je pojava, nije oktroiran već se u Hrvatskoj pojavljuje 'prirodno' inspiriran drugim valom feminizma u zapadnim zemljama, ali prilagođen lokalnim potrebama i okolnostima. Javlja se 1978. godine i to u okviru sekcije Sociološkog društva Hrvatske pod nazivom *Žena i društvo* (Šinko, 2018). Slijede ga *Svarun*, nastao 1985., *Ženska grupa Trešnjevka* osnovana 1986., *SOS telefon za žene* nastao 1987., te *Autonomna ženska kuća osnovana* 1989. Godine (Šinko, 2018.).

Devedesete godine prošlog stoljeća u Republici Hrvatskoj obilježio je rat. Dio civilnog društva s pacifističkim tendencijama okupio se oko Antiratne kampanje Hrvatske (ARK). U izvanrednim društvenim okolnostima ARK je za organizaciju svojih aktivnosti koristio suvremene komunikacijske kanale (internet) (Janković, 2009:18). Janković navodi kako su ženske organizacije Zagrebački ženski lobby, Ženska infoteka i Centar za žene žrtve rata odigrale su važnu ulogu u organizaciji ARK-ovih digitalnih aktivnosti koristeći napredne tehnologije kako bi realizirale feminističke projekte (2009:19).

Janković Zamir/women opisuje kao konferenciju namijenjenu isključivo ženama i dijeljenju ženskih iskustava, iako je čitanje bilo dozvoljeno svima.

Zamir/women odigrao je posebno važnu ulogu u dijeljenju informacija ne prostoru bivše Jugoslavije. Osim što je u doba kada je feministička aktivnost bila iznimno otežana nastavljao održavati feministički javni prostor i feministička pitanja u istom, privukao je i brojne nove pripadnice zainteresirane za pomaganje izbjeglicama i žrtvama silovanja u ratu. Iako inicijalno u pokret privučene iz humanitarnih razloga, brojne novopridošle članice kasnije su razvile feminističke svjetonazore i subjektivnost (Janković, 2009).

Iako je uspostavljenje javnog prostora na internetu iznimno impresivno s obzirom na okolnosti u kojima nastaje, bez sudionica koje posjeduju znanja potrebna za korištenje elektroničkih

tehnologija, isti nikada ne bi zaživio. Stoga 1994.godine Ženska infoteka pokreće edukativni projekt Elektroničke vještice. Sam naziv projekta daje naslutiti da je riječ o cyberfeminističkom projektu jer kao i njegove zapadne kolegice aproprira pogrdan naziv za ženu- vještica, i koristi ga kao označitelj digitalno opismenjenih žena. Prema Janković, cilj Elektroničkih vještica bio je educirati i ohrabriti žene kako bi što više koristile, tada i dalje percipirane kao muške, digitalne tehnologije. Sedamnaest je 'vještica' uspješno opismnjeno kroz spomenutu edukaciju. "Smatramo da su dva projekta elektronička konferencija 'zamir/women' na Zamir BBS-u (op.a. *BBS- Bulletin Bord System*- elektronička oglasna ploča) i edukacijski projekt 'Elektroničke vještice' po svojoj suštini cyberfeministički (Janković, 2009: 18-19).

5. Status quo – Položaj žena u Republici Hrvatskoj

Slovenski sociolog Roman Kuhar koristi pojam *retradicionalizacije* kako bi objasnio trenutno društveno stanje u većini postjugoslavenskih zemalja (Slovenija je donekle izuzetak). "Komunističko nasljeđe usko je povezano s intenzifikacijom nacionalizma u post socijalističkome periodu i u kontekstu demografskog pada. To je omogućilo proces retradicionalizacije, povratka k 'istinskoj' patrijarhalnoj kulturi nacije, koju je nekada uništavao komunistički režim" (Kuhar, 2013: 6). Proces retradicionalizacije naročito je vidljiv u kontekstu rodni uloga. Zbog toga što je rodna ravnopravnost često viđena kao nasljeđe socijalističkog državnog feminizma (podsjetimo se feministički pokret u Hrvatskoj aktivno djeluje od 1978. Godine) u želji za iskorjenjenjem svega socijalističkog i ona treba biti zamijenjena 'tradicionalnim patrijarhalnim vrijednostima'. "Takva zamjena gleda se kao povratak k uobičajenim vrijednostima za razliku od komunizma na koji se gleda kao na razdoblje abnormalnosti. No, ono to se predstavlja kao normalno definirano je isključivo nacionalnim, katoličkim i heteroseksualnim terminima. (Mole 2011: 546, cit. prema Kuhar 2013: 10). Proces retradicionalizacije za cilj ima povratak k patrijarhalnoj kulturi i rodni ulogama.

Jana Kujundžić, hrvatska sociologinja sa Sveučilišta u Essexu, u radu "*Seksualno nasilje i novi oblici religioznog tradicionalizma u hrvatskom post-konfliktnom kontekstu*" dodatno objašnjava položaj žene u suvremenom hrvatskom društvu. Kujundžić posebno naglašava ulogu Katoličke crkve u procesu retradicionalizacije. Naime, kada je u Hrvatskoj trebala biti ratificirana Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i

obiteljskog nasilja upravo je “Crkva bila glasnom protivnicom pozicioniranja obiteljskog nasilja kao rodno uvjetovanog još jednom tako potvrdivši povijesnu opresiju žena, kao i socijalnu konstrukciju roda” (Pavičić 2017, cit. Prema Kujundžić 2019: 187). “Termin ‘rodna ideologija’ korišten je kako bi se demonizirale ideje rodne jednakosti pozicioniranjem istih kao prijetnje tradicionalnoj hrvatskoj katoličkoj obitelji” (Kujundžić, 2019:188).

Prema izvješću Državnog zavoda za statistiku o muškarcima i ženama u 2017. godini, u Republici Hrvatskoj živi 51.7% žena, dakle 2 174 964 građanki. Iste u Saboru predstavlja 29 žena koje čine 19.20% sastava Hrvatskog sabora (sabor.hr pristupljeno 26.04.2020. Godine). U Vladi sjedi njih 4 i čine 19% sastava (vlada.hr, pristupljeno 26.04.2020. Godine). Osim što se nejednakost očituje u izvršnoj i zakonodavnoj vlasti, istu možemo pronaći u sudbenoj grani RH. U Vrhovnom sudu žene čine 36.11% članstva (vsrh.hr, pristupljeno 26.04.2020. Godine). I akademska je sfera predominantno muška. Iako na sveučilištima omjer zaposlenih žena i muškaraca iznosi 1:1, kada govorimo o redovnom profesorskom zaposlenju, žene čine 31.8% profesorskog kadra. (Državni zavod za statistiku, Izvješće O muškarcima i ženama u 2017. Godini). Izvješće Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova iz 2019. Godine pokazuje kako je jaz u plaćama muškaraca i žena oko 12,7% i mirovinama 21,5%.

Prema izvješću pravobraniteljice za ravnopravnost spolova Republike Hrvatske za 2019. Godinu “zabilježeno je ukupno 4.460 kaznenih djela nasilničkih ponašanja u obitelji i među bliskim osobama,... Od ukupnog broja stradalih žrtava, 3.640 su žene (ukupno 78% ili 29% više nego u 2018.), a 1.001 muškarci (ukupno 22% ili 19% više nego u 2018.)” (2020: 97). Isto izvješće navodi: “ U izvještajnoj godini ubijeno je ukupno 13 žena. Od toga broja, 11 žena ubijeno je od strane bliskih osoba oba spola (intimnih partnera i bliskih članova obitelji). Od navedenog broja, 10 žena je ubijeno samo od strane muških bliskih osoba (intimnih partnera i muških bliskih članova obitelji), dok su od 10 navedenih muškaraca, 7 počinitelja upravo bili intimni partneri žrtvama (supruzi, izvanbračni partneri i partneri)” (2020: 97). Nadalje, “kada broj ubojstva žena iz izvještajne godine kompariramo s praćenim razdobljem od 2016., uočava se trend značajnog porasta broja ubojstva žena za 50% u odnosu na 2018.” (2020: 98).

Iako potresni, statistički podatci o nasilju nad ženama u javnosti nisu odjeknuli snažno kako pojedinačni slučajevi i iskustva žena koja su obilježila kraj 2018. i 2019. godinu. Dva pokreta, #SpasiMe i #PrekinimoŠutnju, nastala su potaknuta tretmanom žena u medicinskim

ustanovama i od strane pravosudnih tijela. Oba su ‘rođena na internetu’ a zaživjela na ulicama i oba se bave položajem žena u hrvatskom društvu, nastavak ovog rada bit će posvećen njihovoj ‘offline’ i ‘online’ aktivnosti te medijskim sadržajima koji su istu aktivnost pratili.

5.1 Neprofitne organizacije u Republici Hrvatskoj

Prema Bežovanu i Zrinščaku “civilno je društvo prostor između obitelji, države i tržišta gdje se ljudi udružuju radi promicanja zajedničkih interesa” (2007: 2). U tom “prostoru” pretežito djeluju neprofitne organizacije. "U Republici Hrvatskoj imamo šaroliki spektar neprofitnih organizacija. Zajednička osnova takvim organizacijama obavljanje je djelatnosti radi ostvarivanja društveno korisnih ciljeva, dok njihovo djelovanje doprinosi stvaranju društvenog i socijalnog okruženja ” (Lešić, 2015, cit. prema Šimunković i Šimunković, 2019: 144). Fundacije, udruge, zaklade, ustanove, umjetničke organizacije i kolektivi, komore, sindikati i druge osnivaju se na temelju različitih zakona, no glavni uvjet za njihovo osnivanje jest njihov neprofitni karakter. Cilj njihovih djelatnosti ne smije biti ostvarivanje dobiti, već se svaki prihod mora iskoristiti za djelatnost ili unapređenje djelatnosti zbog koje je organizacija i osnovana.

Neprofitne organizacije pretežito počivaju na volonterskom radu koji je kao takav neplaćen. Ljudski kapital i stručnost za određene teme predstavnike neprofitnih organizacija čini iznimno važnim dionicima pri pripremi, donošenju i primjenjivanju javnih politika (Zimmer, 2001, cit. prema Bežovan, 2003: 123). Iako određene ideje u društvu mogu zastupati kako grupe tako i pojedinci, kada je riječ o kolektivnom zastupanju feminističkih ideja, to najčešće čine upravo neprofitne organizacije.

5.2 Roditelji u akciji (Roda)

Udruga Roditelji u akciji (skraćeno Roda) osnovana je 2001. godine u Zagrebu. Osnivanje udruge potaknulo je smanjenje porodičnih naknada koje je provela Vlada Ive Sanadera. Nekolicina roditelja nezadovoljnih odlukom tom na forumu za roditelje „Mama i beba“ dogovorila se da će prosvjedovati na Markovu trgu. Jedna od prisutnih prosvjednica gostovala je u Latinici (tada iznimno popularni *talk show* emitiran na HRT-u). Nakon što je artikulirala svoje stavove voditelj, Denis Latin, upitao ju je zašto ne osnuje udругu, nedugo zatim kod Boćarskog doma dogovoreno je osnivanje udruge koje je formalizirano 5. rujna 2001. godine u prostoru Centara za edukaciju, savjetovanje i istraživanje (CESI) (roda.hr, pristupljeno 28.04.

2020). Udruga Roda je neprofitna organizacija te ju upisana u Registar neprofitnih organizacija Ministarstva financija Republike Hrvatske (banovac.mfin.hr, pristupljeno 28.04.2020).

Udruga Roda na svojim internetskim stranicama sebe opisuje kao: “Skupinu građanki i građana, roditelja i budućih roditelja, koja se zauzima za dostojanstvenu trudnoću, roditeljstvo i djetinjstvo u Hrvatskoj” (roda.hr, pristupljeno 28.04. 2020). Područja interesa Udruge čine: „Ostvarivanje prava na adekvatnu roditeljsku naknadu i prava na roditeljski dopust, medicinski potpomognute oplodnje, trudnoće i poboljšanja uvjeta rađanja, promociji, edukaciji i savjetovanju o dojenju, edukaciji i podršci roditeljima i budućim roditeljima, sigurnosti djece u prometu” (roda.hr, pristupljeno 28.04.2020.).

Predstavnici Roda aktivni su u Nacionalnim odborima i povjerenstvima za populacijsku politiku, spolni odgoj i za zaštitu i promicanje dojenja, a sudjelovali su izradi Zakona o sigurnosti prometa na cestama, Zakona o medicinski potpomognutoj oplodnji i Zakona o osnovnom zdravstvenom osiguranju. Roda svoje članstvo opisuje na sljedeći način: “Roda ima 200 članica (i članova); matematičarke, elektrotehničarke, arhitektice, psihologinje, profesorice, učiteljice, poduzetnice. Rode su i frizerke, cvjećarice, poljoprivrednice, službenice, neke su svojim odabirom kućanice, neke su nezaposlene i aktivno traže posao. Rode su majke (jednog ili više djece), buduće majke, žene u iščekivanju – plusa na testu ili svog reda na posvajanje djeteta.” (roda.hr, 28.04.2020.).

Udruga Roda osnovana je u prostoru Centara za edukaciju, savjetovanje i istraživanje, to je “ženska, feministička neprofitna udruga” (cesi.hr, pristupljeno 28. 04. 2020). Pitanja kojima se udruga bavi uključuju: “Bolja općenita prava i pravo izbora, pravo na adekvatan roditeljski dopust, prava trudnica, žena koje rađaju, majki i djece, te za zaštitu reproduktivnih prava i zdravlja” (roda.hr, 29.04.2020). Za iste se ciljeve zalažu drugi, treći i četvrti val feminizma pobliže opisani u ovom diplomskom radu, no udruga Roda se javno ne predstavlja kao feministička udruga. Ako u internu tražilicu web stranice Udruge upišete pojam ‘feminizam’; rezultati pretrage su sljedeći (pristupljeno 29.04.2020.):

1. Tekst naslovljen: “*Ako si moderan otac moglo bi biti da si i feminist*”, prenesen s Hrvatskog feminističkog neprofitnog digitalnog medija Libela.org iz 2014. godine, Libela.org je isti tekst prevela, a izvorni autor teksta je Ariel Chesler. ²

² Ako si moderan otac moglo bi biti i da si feminist <http://www.roda.hr/portal/roditeljstvo/za-tate/ako-si-moderan-otac-moglo-bi-biti-da-si-i-feminist.html> (preuzeto 28. travnja 2020).

2. Članak naslova: “Čemu su nas naučile prve dvije Rodine mliječne konferencije” koji sumira dvije konferencije o važnosti dojenja i najavljuje treću koja je tada u procesu organizacije. Članak je nepotpisan (autor je roda.hr) i objavljen 19. 09. 2009. Godine, a feminizam se spominje usputno unutar retoričkog pitanja o povezanosti feminizma s dojenjem.³

3. Članak naslova “Sastojci povezujućeg roditeljstva” u kojem se taksativno nabrajaju ‘principi’ povezujućeg roditeljstva od kojeg je posljednji: “*Tvrđnja kako potpuno predavanje njezi djeteta i majčinstvu negira feminizam, ljuti vas i ne vjerujete u takve vrijednosne sustave. Ponosni ste što vam je pružena odgovornost roditeljstva, svoj "posao" smatrate najvažnijim, želite samostalno odgojiti svoju djecu i uživati u tom procesu.*” Spominjanje feminizma u ovom kontekstu djeluje više kao optužba na račun relativno česte percepcije feminizma, kao protuženstvenog i protumajčinskog donekle na tragu (Baumgardner i Richards, 2004).⁴

Iako na Rodinom forumu postoji veoma aktivna ‘podtema’ pod nazivom feminizam s preko 400 komentara od kad je nastala 2017. godine, Rodina službena stranica koju uređuju Rodini službeni autori ne koristi pojam ‘feminizma’. “Ovi (op.a. feministički) pokreti moraju zahtijevati barem nešto od sljedećeg: unapređenje položaja žena kao diskriminirane skupine, ostvarivanjem rodne/spolne ravnopravnosti i pravičnosti te promjenu rodni hijerarhija” (McBride i Mazur, 2008: 236-237 cit. prema Šinko, 2018:45). Iako se sama udruga Roda ne predstavlja kao eksplicitno feministička, slijedeći gore navedenu definiciju projekt #PrekinimoŠutnju udruge Roda, ipak može biti okarakteriziran kao cyberfeministički pokret.

5.3 #PrekinimoŠutnju

Udruga Roda još 15. 11. 2014. godine pokrenula digitalnu inicijativu “#osnaŽENE” kako bi potaknula žene da anonimno podijele svoja iskustva s poroda, iskustva koja su tom akcijom ‘tražena’ bila su vezana uz:” *Osobe koje joj pružaju utjehu, zaštitu, smirenost i sigurnost, pomoći će joj osjetiti snagu i mudrost vlastitog tijela koje zna roditi – ako mu to dozvolimo. Iz takvog iskustva, žena će izaći osnažena i moćna*” (roda.hr, 29.04.2020.). Predloženi princip

³ “Čemu su nas naučile prve dvije Rodine mliječne konferencije”
<http://www.roda.hr/udruga/programi/dojenje-i-zastita-dojenja/cemu-su-nas-naucile-prve-dvije-rodine-mlijecne-konferencije.html> (preuzeto 28. travnja 2020)

⁴ “Sastojci povezujućeg roditeljstva” <http://www.roda.hr/portal/roditeljstvo/odgovorno-roditeljstvo/povezujuce-roditeljstvo-sastojci.html> (preuzeto 29. travnja 2020). Članak Tekst je objavljen 10. 12. 2011. i prenesen je i preveden sa stranice parentingweb.com

dijeljenja iskustava bio je objašnjen na sljedeći način: *“Priče trebaju biti napisane rukom i fotografirane; slova moraju biti čitka i vidljiva, a slika oštra i dobro osvjetljena”*. Akcija #osnaŽene rezultirala je dijeljenjem albuma s 32 fotografije različitih ‘priča’ s poroda na Facebook stranicama udruge, a sve podijeljene priče predstavljaju nedvojbeno pozitivna iskustva roditelja. Ideja dijeljenja ručno pisanih poruka iskustvima nije inovacija udruge Roda. Ručno pisanje poruka na bijelom papiru i dijeljenje istih na društvenim mrežama započelo je još s projektom *“Who needs feminism?”* (“Kome je potreban feminizam?”) na američkom sveučilištu Duke 2012. godine. Tada su studenti, potaknuti slučajevima seksualnog uznemiravanja i nasilja na kampusu, pokrenuli inicijativu koja je kasnije postala iznimno popularna diljem svijeta, ali naročito na anglosaksonskom govornom području (Seidman, 2013). Nedugo nakon, 25. studenog 2014. godine, udruga Roda pokrenula je još jednu inicijativu.

“Za vrijeme "Šesnaest dana aktivizma protiv nasilja nad ženama", pozivamo vas da sudjelujete u akciji #PrekinimoŠutnju koja poziva žene da podijele svoje loše iskustvo poroda, kao dio procesa izlječenja od traume i kao čin bunta protiv tradicionalno ukorijenjenog stava da se o iskustvu poroda (lošem) ne govori i da je jedino važno da je porod rezultirao zdravim djetetom.”

Udruga Roda ovom objavom započinje akciju koja poziva na ‘bunt’ i protiv nasilja nad ženama koristeći digitalne tehnologije kao oruđe za isto. Poziv na bunt i subverziju, na borbu za ženska prava i to dijeljenjem iskustva na društvenim mrežama koristeći ‘#’ (*hashtag*) za lakše pronalaženje sadržaja. Obilježavanjem društvenih mreža ženskim iskustvima i to pisanima rukopisom radi personalizacije iskustva uklapa se u cyberfeminističke prakse, jer umjesto korištenja interneta i društvenih mreža kao puke oglasne ploče, instrumentalizira i obilježava društvene mreže radi ostvarenja cilja koji je istovremeno digitalan (preplaviti društvene mreže stvarnim, bolnim i negativnim iskustvima žena kako bi se stvorila svijest) i fizički (promijene u tretmanu žena pri ginekološkim zahvatima) radi postizanja bolje zaštite ženskih prava i stvaranja svijesti o veličini i ozbiljnosti situacije.

Nakon 2014. godine, inicijativa #PrekinimoŠutnju ponovno se javlja u listopadu 2018. godine replikom Saborske zastupnice MOST-a nezavisnih lista, Ivane Ninčević-Lesandrić.

“Nedavno sam završila na hitnoj zbog spontanog pobačaja u trećem mjesecu trudnoće,..., Svezali su mi ruke i noge i započeli proces kiretaže na živo. Bez anestezije, na živo. Struganje maternice, unutarnjeg organa - na živo. To je bilo mojih 30 najmučnijih minuta u mom životu. Ja bih vam svaku sekundu mogla prepričati jer je trajala vječnost. To je 30 minuta ponižavanja

svake žene od tisuće žena koje su potpisale peticiju i koje su to doživjele. To je ponižavanje svake žene koja sada upravo leži na ginekološkom stolu i ponižavanje svake žene koja će u budućnosti nažalost to doživjeti. Što vi mislite, da nije jednoj ženi dovoljna činjenica da je izgubila dijete nakon trećeg mjeseca trudnoće i emocionalni stres, još me moraju na hitnoj dodatno fizički doslovno iskasapiti i uništiti" (Ninčević- Lesandrić, 11. 10.2018.) .

Nakon istupa zastupnice Ninčević-Lesandrić udruga Roda u četiri dana prima 400 ručno pisanih i fotografiranih poruka koje objavljuje u javnom albumu na svojoj Facebook stranici. Opis albuma je sljedeći:” *Dosta je više! Odlučile smo ponovo prekinuti šutnju. Svaki tjedan primamo priče žena o tome kako im je "na živo" rađena kiretaža, pobačaj, aspiracija, epiziotomija ili im je šivana međica nakon poroda. (...) Fotke koje stignu do ponedjeljka u 8 sati nosimo u Ministarstvo zdravstva isti dan. Pozovite prijateljice, poznanice, sestre, rođakinje da svoja iskustva podijele i da zajedno glasno i jasno kažemo - ISTINA JE!"* (Facebook.com, 02.05.2020). Uz poziv na podjelu iskustva putem ručno pisanih poruka i dijeljenja istih, te konačno odnošenja prikupljenih iskustava u Ministarstvo zdravstva, udruga Roda osnovala je i prateću akciju pod nazivom “Ostavimo trag!”. “*Pozivamo vas stoga da to sljedećih dana učinite ostavljajući crveni trag - otisak svojega dlana - u svim javnim prostorima koje posjećujete (...) Ostavite svoj trag - neka znaju da nećemo (ne)stati! Fotografiju, uz #prekinimosutnju i #ostavimotrag hashtag postajte na društvenim mrežama ili nam ih pošaljite na mail prekinimo.sutnju@roda.hr da ih objavimo. Osim u javnom prostoru, na društvenim mrežama možete podržati akciju tako da na svoje profilne slike postavite Twibbon #OstavimoTrag.*” (roda.hr, 15.10.2019., pristupljeno 29.04.2020). Citirani isječci nisu primjeri obično odmjerenog tona pisanja autora stranice roda.hr. Pozivanje na žensku solidarnost u više navrata, ali i poziv na akciju sadržavaju ključne sastojke feminističkih poziva na promjenu učestalih u svim valovima. Nadalje, poziv na ostavljanje “grimiznog traga” na javnim površinama poziv je na solidarnost i subverziju “ da (op.a. oni) znaju da nećemo (ne)stati!”. Osim solidarnosti i subverzije ovo je i primjer česte diskurzivne prakse podjele na nas i njih. „Identitet se izgrađuje preko drugih i drugačijih. Glavna karakteristika svakog ideološkog diskursa je polarizacija na nas i njih. Pritom se sebe pozitivno samovrednuje, a reprezentacija drugih je negativna“ (Van Dijk, 1997.: 28) Osim poziva na fizičku akciju, poziva se na fotografiranje tragova i konačno postavljanje istih na društvene mreže uz hashtagove pogodne za lakšu pretragu, ali i korištenje okvira (twibbon) za profilnu sliku na Facebooku koji uključuje crveni dlan. Na ovaj se način korištenjem digitalnih tehnologija poziva na materijalu i digitalnu subverzivnu aktivnost protiv diskriminacije žena pri ginekološkim zahvatima.

Digitalne tehnologije tu nisu korištene samo za prijenos poruka nego i za generiranje novih sadržaja od strane samih korisnika radi širenja ideje i poruke, zbog toga #PrekinimoŠutnju (i posredno #OstavimoTrag) nisu samo feministički već i cyberfeministički pokreti.

5.4 Zaklada Solidarna

Prema podacima iz Registra zaklada Republike Hrvatske, Zaklada Solidarna osnovana je 6. studenog 2015. godine s punim nazivom Solidarna- zaklada za ljudska prava i solidarnost (registri.uprava.hr, pristupljeno 01.05.2020.). *“Vrijednosti na kojima Zaklada SOLIDARNA temelji svoje djelovanje su poštivanje ljudskih prava i građanskih sloboda, solidarnost, socioekonomska pravda, antifašizam, nenasilje, uključivost, uvažavanje različitosti, rodna ravnopravnost i izražavanje, sloboda izbora i izražavanja, te očuvanje prirodnih i kulturnih dobara.”* (solidarna.hr, pristupljeno 01.05.2020). Zaklada Solidarna upisana je u Registar neprofitnih organizacija godinu nakon osnivanja, u listopadu 2016. godine (banovac.mfin.hr, 01.05.2020).

Za razliku od Udruge Roda, Zaklada Solidarna svoju ulogu u civilnom društvu vidi kao ulogu *“posrednika i katalizatora mobilizacije resursa za autonomne ljudskopravaške inicijative u Hrvatskoj”* (solidarna.hr, 01.05.2020). Zaklada na svojim web stranicama izražava posnu zabrinutost oko: *“političkih i društvenih trendova u smjeru porasta antiliberalizma, nacionalizma, ksenofobije i autoritarizma u Hrvatskoj”*. Dok Udruga Roda sama organizira akcija i inicijative, Zaklada Solidarna pruža pomoć udrugama, akcijama i inicijativama u pronalaženju *“izvora projektnog i programskog financiranja”*. Jedan od ciljeva za koje se zalažu jest i: *“izgradnju potpore u poslovnom sektoru - kroz tematske edukacije o ulozi poslovnog sektora u zaštiti ljudskih prava, sektorskog sustavnog vrednovanja i promociju dobrih praksi”*.

5.5 #SpasiMe

Kao i u slučaju ponovne aktualizacije inicijative #PrekinimoŠutnju koju je pokrenula saborska zastupnica Ninčević-Lesandrić, ali ovoga puta i za osnivanje inicijative #SpasiMe, zaslužna je

javnosti poznata producentica, glumica i feministkinja Jelena Veljača. Potaknuta slučajem obiteljskog nasilja na Pagu kada otac s balkona obiteljske kuće bacio svoje četvero malodobne djece, Veljača je na osobnoj Facebook stranici 1. ožujka 2019. Godine objavila: “(...) *Pa eto, nespretno i po prvi put, bez politicara, ali s ljudima koji me podržavaju, pokušat ću organizirati prosvjed #spasime u ime sve djece i svih žena koje smo propustili spasiti. Mi smo odgovorni. Grupa na fejsu zove se #spasime Tko želi, neka zatraži članstvo.*” (Facebook.com, pristupljeno 01.05.2020, op.a, tekst je napisan bez korištenja diakritičkih znakova, pa je takav i prenesen). Facebook grupa je prema pisanju Telegrama u četiri dana prikupila 33 tisuće članova (Telegram.hr, pristupljeno 1.05.2020), a do sada ih je skupila 55 tisuća. Službenu Facebook stranicu inicijative (odvojenu od Facebook grupe) prati sedam tisuća korisnika (Facebook.com, 01.05.2020.). Inicijativa #SpasiMe organizirala je prosvjed održan 16. Ožujka u simboličnim pet do 12 na Trgu kralja Tomislava u Zagrebu, uz manje prosvjede održane Zadru, Splitu, Rijeci te Puli i Osijeku. Iako grupa broji 55 tisuća članova, ona je zatvorena za javnost te čitati i komentirati (prenositi) objave iz grupe mogu samo oni koji su članovi grupe. Inicijativa #spasime i zaklada SOLIDARNA osnovale su i fond #spasime “s ciljem pružanja konkretne i interventne skrbi žrtvama nasilja u smislu ekonomske, pravne, psihološke, liječničke i stambene pomoći” (spasi.me, pristupljeno 1.05.2020), a 14. Lipnja 2019. održana je i donatorska večera radi prikupljanja sredstava za Fond. Za razliku od Udruge Roda koja je dozvolila javno dijeljenje ručno pisanih iskustava žena, #spasime ne omogućuje dijeljenje sadržaja iz grupe osobama koje nisu članovi. Nadalje, rasprava unutar grupe moderirana je prema sljedećim pravilima (Facebook grupa #spasime, 01.05.2020.) :

1. Ne vrijeđamo nikoga. (...)
2. Ne osuđujemo žrtve nasilja. (...)
3. Ne prosuđujemo roditeljske kapacitet majki na temelju brige o kućanstvu i slično jer takav svjetonazor pripada vremenima kada je nasilje bilo prihvatljivo, a protiv toga se borimo.
4. Ne svađamo se. (...)

Iako se inicijativa #spasime prvenstveno fokusira za borbu protiv nasilja, naročito obiteljskog nasilja koje je motiviralo njeno osnivanje, u većini se objava administratora i organizatora koristi sintagma “zaštitimo djecu i žene” . Prema izvješću pravobraniteljice za ravnopravnost spolova Republike Hrvatske za 2019. Godinu “zabilježeno je ukupno 4.460 kaznenih djela nasilničkih ponašanja u obitelji i među bliskim osobama,... Od ukupnog broja stradalih žrtava,

3.640 su žene (ukupno 78% ili 29% više nego u 2018.), stoga govoriti o nasilju u obitelji u suštini znači predominantno govoriti o nasilju nad ženama.

U pravilima za moderiranje grupe posebno naglašeno da se ne prosuđuje roditeljski kapacitet majki na temelju brige o kućanstvu jer taj svjetonazor pripada drugim vremenima. Korištenjem sintagmi “briga za kućanstvo” i “vremena kada je nasilje bilo prihvatljivo” eufemizmima se upućuje na patrijarhat čija je definicija “*Oblik društvene organizacije koju obilježava institucionalizirana dominacija muškaraca izražena kroz društvenu praksu i odgovarajuće društvene ideologije; sustav u kojem muškarci imaju primarnu kontrolu nad društvenim, političko-ekonomskim i kulturnim institucijama*” (enciklopedija.hr, 01.05.2020.). Kao i inicijativa #PrekinimoŠutnju #SpasiMe aktivno koristi Internet i društvene mreže za artikulaciju svojih ciljeva, no, za razliku od inicijative #PrekinimoŠutnju, #SpasiMe u većoj mjeri koristi društvene mreže kao oglasnu ploču za artikulaciju ciljeva koji uključuju nenasilje i zaštitu ‘žena i djece’, a ne toliko kao alat za subverzivno djelovanje, obilježavanje interneta kao ženskog i “taktičko djelovanje slično hakiranju” (Janković, 2018).

Chamberlain objašnjava kako je upravo tehnologija omogućila drugačiju vezu unutar poznate feminističke rečenice “Privatno je političko”. Sve više pojedinačnih, a istih, priča na internetu pokazuje kako žene postaju sve manje sklone opraštati, a sve više sklone javno izražavati nezadovoljstvo tretmanom koji proživljavaju. Nadalje, Za Chamberlain je upravo brzina koja omogućuje online aktivizam ključna za distinkciju četvrtog vala feminizma u odnosu na ostale. Prosvjedi i akcije mogu biti organizirani kroz niz klikova i podržani informacijama s web stranica, dijeljenje fizičkog prostora više nije nužnost za organizaciju, a dostupnost interneta veća je no ikad (Chamberlain, 2016). Iako su ciljevi nenasilja (nad ženama) i rodne ravnopravnosti neosporno slični ciljevima drugog vala, organizacija akcija u nekoliko klikova i dijeljene iskustva anonimno ali i dalje sa širokim dosegom nešto su pripadnice i pripadnici prethodnih valova mogli samo sanjati.

Rampton uočava da pokreti četvrtog vala Americi ne koriste riječ ‘feminizam’ iako se bore za neosporno feminističke ciljeve, kako bi bili više inkluzivni i izbjegli negativne konotacije i asocijacije koje se često vezuju uz pojam ‘feminizma’ (2009). Slično se može uočiti i #PrekinimoŠutnju i #Spasime, iako se bore za prava žena i zaštitu istih, ni jedni eksplicitno ne koriste pojam ‘feminizam’ za imenovanje svojih akcija. Štoviše, suorganizatori inicijativa su često feminističke neprofitne organizacije (CESI, Centar za ženske studije, Ženska soba, Status

M, Udruga žena Romkinja Hrvatske, Forum žena Zagreb), ali pokreti svejedno ne ističu svoju feminističku prirodu.

6. Metodologija

U ovom radu korištena je mješovita istraživačka metoda, podaci su analizirani kvalitativno i kvantitativno radi što reprezentativnijeg prikaza pokreta. Prema Creswell „razvojem društvenih znanosti istraživački problemi postaju sve kompleksniji pri čemu oslanjanje samo na kvantitativni ili kvalitativni istraživački pristup često nije dovoljno“ (2009, cit. prema Sekol i Maurović, 2017: 8). U prvom djelu istraživanja podaci su prikazani deskriptivnom statističkom metodom, a u drugom dijelu kritičkom analizom diskursa.

Podatci su prikupljeni od 11. do 16. listopada 2018. godine za pokret Prekinimo šutnju i od 5. do 19. ožujka 2019. godine za Inicijativu Spasi me. Za početni datum odabran je datum kada su pokreti prvi puta spomenuti u javnosti, a za završni, datum kada su pokreti zadnji puta spomenuti u periodu od mjesec dana nakon prvog spomena. U danom periodu analizirani su Dnevnic 1, 2 i 3 prvog programa Hrvatske televizije (HRT), te svi članci povezani s temom istraživanja na portalu Telegram.hr.

Informativne emisije javnog servisa, naspram informativnih emisija komercijalnih televizijskih postaja izabrani su zbog dužnosti HRT-a prema javnosti. Naime, prema Članku 6. Zakona o Hrvatskoj Radioteleviziji HRT je dužan između ostalog: „promicati nacionalne interese, pridonositi promicanju i poštivanju temeljnih ljudskih prava i sloboda, domoljublju, toleranciji, razumijevanju i poštivanju različitosti, demokratskih vrednota i institucija, civilnog društva te unaprjeđenju kulture javnog dijaloga“. Prema Članku 7. „- trajno, istinito, cjelovito, nepristrano i pravodobno informirati javnost o činjenicama, događajima i pojavama u zemlji i inozemstvu od javnog interesa“. Iako Zakon o ravnopravnosti spolova u Članku 16. obvezuje sve medije da kroz „programske sadržaje, programske osnove, programska usmjerenja i samoregulacijske akte promiču razvoj svijesti o ravnopravnosti muškaraca i žena“ (NN 82/08, 69/17), samo javni medijski servis ima eksplicitnu zakonsku obvezu „proizvoditi, suproizvoditi i objavljivati programe namijenjene ostvarivanju ljudskih prava, ravnopravnosti i političkih prava građana te unaprjeđivanju pravne i socijalne države te civilnog društva, kao i objektivnom izvješćivanju i

ukazivanju na kršenje ljudskih prava ranjivih skupina“(NN 137/10, 76/12, 78/16, 46/17, 73/17, 94/18).

Telegram.hr je elektronička publikacija (portal) za „ društvena i kulturna pitanja i svijet koji dolazi“(Telegram.hr, pristupljeno, 25.05.2020.). Odabran je za drugu skupinu za analizu jer je vrlo aktivno pratio oba društvena pokreta od samog početka, s minimalnim prenošenjem s Hine i drugih portala, već, u pravilu, potpisanim autorskim tekstovima. Nadalje, analizom koja je prethodila konačnom izboru Telegrama za drugu skupinu kvantitativne analize utvrđeno je da su članci koji se javljaju na Telegramu u prosjeku duljine 1.84 kartice, odnosno da su u prosjeku dulji od članaka koji se pojavljuju na ostalim *news* portalima (net.hr, tportal, jutarnji.hr, večernji.hr, 24sata.hr) i time pogodniji za analizu. Konačno, elektronička publikacija odabrana je jer su oba pokreta započela na digitalnim platformama, koristeći društvene mreže za artikulaciju svojih zahtjeva i koordinaciju akcija. Osim što Telegram.hr svoje sadržaje objavljuje isključivo putem interneta, portal pritom aktivno koristi i društvene mreže, osim za diseminaciju vlastitih sadržaja i za objave s društvenih mreža koje redovito u integralnom obliku uključuje i u vlastite članke, pa tako i u slučaju #SpasiMe i #PrekinimoŠutnju.

Kvantitativnom analizom uspoređivale su se jedinstvene jedinice sadržaja objavljene u zadanim periodima, odnosno vijesti kao „ nove pravodobne informacije koje je moguće prezentirati u različitim novinarskim oblicima“ (Perišin, 2008:69). U istraživanju dr.sc Tene Perišin provedenom na televizijskim vijestima 2008. godine usustavljen je popis od jedanaest čimbenika za praćenje informativnih jedinica u istraživanju informativnih emisija. Jedinice su za potrebe ovoga rada morale biti izmijenjene jer je televizijskim priložima dodano i praćenje elektronske publikacije, no iz spomenutog istraživanja preuzeto je šest kategorija: 1. Važnost/javni interes, 2.Utjecaj/veličina, 3. Konflikt/kontroverznost, 4. Personalizacija, 5. Prominencija, 6.Novost/Pravodobnost (Perišin, 2008: 70-71). Osim toga praćena je i kontekstualizacija vijesti, te imenovanje sudionica i sudionika.

Kritička analiza diskursa korištena je za analizu četiriju odabranih televizijskih priloga. Za analizu su izabrani prilozi koji se prvi i posljednji bave promatranim pokretima, kako bi se usporedilo praćenje pokreta kroz vrijeme. Metoda kritičke analize diskursa bavi se “otkrivanjem skrivenih ili ustaljenih odnosa moći u diskurzivnim praksama, uspostavljanjem dominacije i diskrepancijama unutar diskursa, ideološkom pozadinom diskursa i povezanošću diskursa s društvenim promjenama“ (Fairclough, 1995, 2001, 2003, cit. prema Van Dijk 1993). „Moć se razumije kao asimetrija među sudionicima u diskursnim događanjima i kao nejednaka

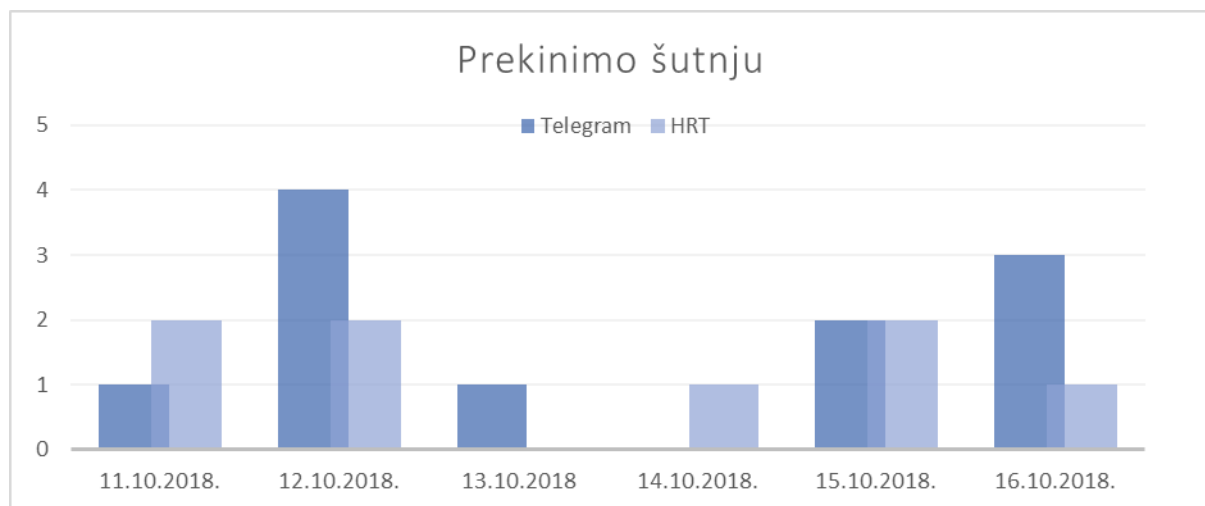
sposobnost kontroliranja kako se tekstovi proizvode, distribuiraju i konzumiraju u specifičnim društveno-kulturnim kontekstima“ (Fairclough, 1995, cit. prema Sarnavka: 2010: 90). „Promatranjem jezika kao društvene prakse i otkrivanjem reprodukcije socijalne nejednakosti kao i odnosa moći u i nad diskursom, moguće je opisati interpretirati i objasniti "pravo značenje" sakriveno u tekstu” (Fairclough, 2001. 175, cit prema Kujundžić, 2019). Upravo se zato kritička analiza diskursa često koristi u feminističkoj teoriji. U ovom će slučaju kritička analiza diskursa biti korištena na primjeru četiri televizijska priloga, po dva za svaki pokret, kako bi se istražilo na koji se način pokreti prezentiraju na javnom medijskom servisu.

7. Rezultati istraživanja

7.1 Kvantitativna analiza

Kvantitativnom analizom obuhvaćeno je 39 jedinica analize, od toga 20 televizijskih priloga i 19 članaka. U razdoblju od 11. do 16. listopada 2018. godine za pokret Prekinimo šutnju i od 5. do 19. ožujka 2019. godine za Inicijativu Spasi me. Kvantitativnom analizom biti će odgovoreno na sljedeća istraživačka pitanja:

1. Koje su karakteristike izvještavanja o feminističkim pokretima u Republici Hrvatskoj?
2. Postoje li razlike u izvještavanju o pokretima između javnog televizijskog servisa i komercijalnog portala?

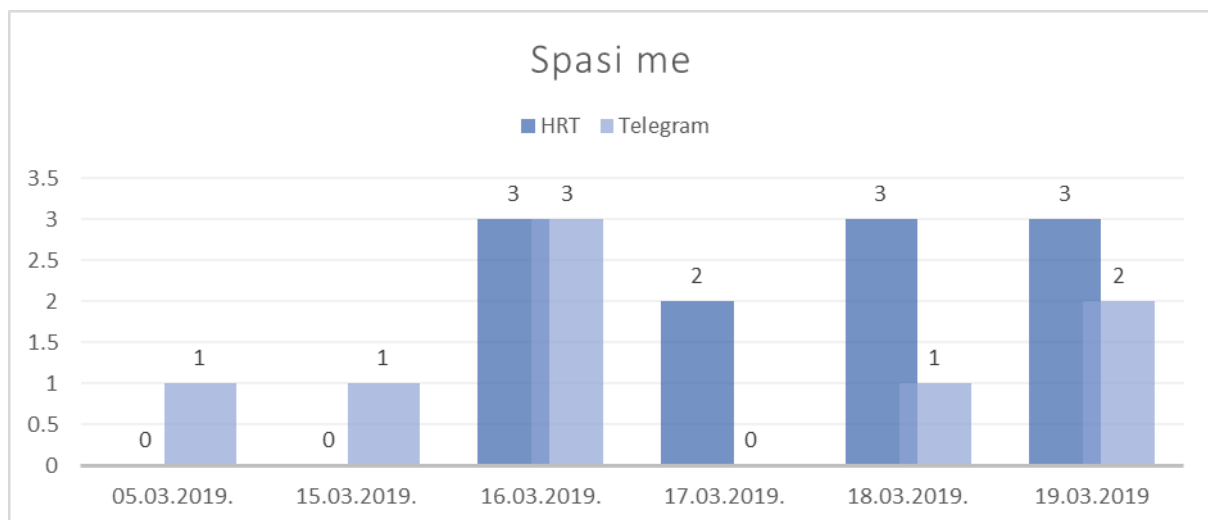

Grafikon 1: Broj objavljenih vijesti o pokretu #PrekinimoŠutnju po danima u periodu of 11. do 16. listopada na HRT-u i Telegramu. Izvor: autorica.

Ukupno je u praćenom periodu analizirano 19 vijesti, od toga Telegramovih 11, te HRT-ovih 8, odnosno 42% HRT-ovih i 58% Telegramovih. Iako su istovremeno počeli izvještavati o

pokretu, Telegram je dan nakon replike zastupnice Ninčević- Lesandrić objavio 4 članka na tu temu, dok je HRT objavio dva priloga. Valja naglasiti da HRT u Dnevnicima unutar jednog dana ne može objaviti više od tri priloga na istu temu, jer bi to značilo da se objavljuju dvije vijesti o jednoj temi u istom Dnevniku, što naprosto nije praksa. Umjesto toga, HRT može objaviti jednu vijest koja je sastavljena od više vijesti, dok elektroničke publikacije, pa tako i Telegram, u pravilu nemaju ograničenje na broj članaka o jednoj temi. Zanimljivo je da ni u jednom od analiziranih dana HRT nije u sva tri Dnevnika zastupio pokret #SpasiMe.

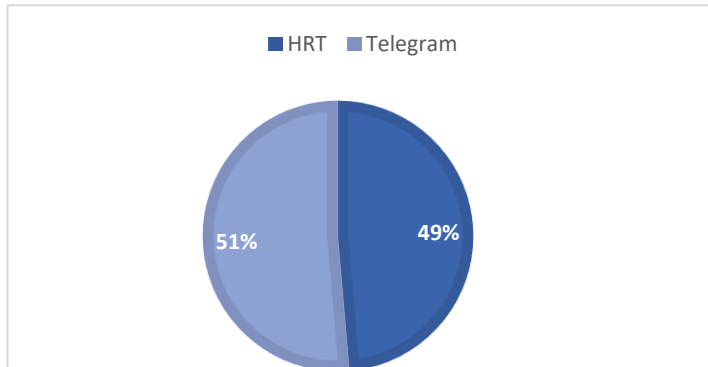
U razdoblju od 05. do 19. ožujka, sve skupa je analizirano 19 vijesti. Od toga, 8 Telegramovih i 11 iz produkcije HRT-a, odnosno 42% Telegram i 58% HRT, međutim, HRT je u dva navrata ponovio prilog u identičnim formatima (17. i 18. ožujka u Dnevniku 3 emitiran je identičan prilog kao u Dnevniku 2 istog dana). S druge strane, Telegram je 16. ožujka objavio fotogaleriju pod nazivom „Naš Borko Vukosav snimao je #SpasiMe i tako je nastalo 37 fotografija Zagreba na koji smo ponosni“ iako, formalno zbog jedinstvenosti ulazi u istraživanje, ta vijest se sastoji od jedne rečenice i "galerije" s 37 fotografija.

Grafikon 2: Broj objavljenih vijesti o pokretu #SpasiMe po danima u periodu of 05. do 19. ožujaka 2019. na HRT-u i Telegramu. Izvor: autorica

Telegram je o Inicijativi "#SpasiMe" počeo izvještavati 11 dana prije HRT-a, odnosno 4 dana nakon formiranja grupe #SpasiMe na Facebooku. HRT prvi puta Inicijativu spominje na dan prosvjeda, no nakon toga tri od četiri analizirana dana Inicijativu prikazuje u svim Dnevnicima. Iako, u dva od tri dana, HRT dvostruko emitira prilog iz Dnevnika 2, Telegram nema opciju dvostruko objaviti članak. Imajući to na umu HRT je u danom periodu objavio 9 jedinstvenih vijesti, a Telegram 8, odnosno HRT 52%, a Telegram 48%. HRT prvi put o Inicijativi izvještava na dan prosvjeda, iako je s druge strane Prosvjed mladih za klimu, najavljen u Dnevniku dan

prije održavanja prosvjeda. Mogući razlog za to je činjenica da je Prosvjed mladih za klimu bio dio međunarodnog događaja, a #SpasiMe nije, što je Prosvjedu mladih dalo veću prominenciju i samim time prostor za najavu u Dnevniku.

Grafikon 3: Udio pojedinih medija u ukupnom broju jedinstvenih analiziranih jedinica. Izvor: autorica.

Iz ukupnog broja analiziranih jedinica vidljivo je da su javni servis i komercijalni portal u podjednakoj mjeri izvještavali o pokretima. Telegram je u izvještavanju prevagnuo kada je riječ o inicijativi #PrekinimoŠutnju, dok je HRT proizveo više sadržaja o inicijativi #SpasiMe.

Prosječan prilog HRT-a o inicijativama trajao je 155 sekundi, odnosno nešto manje od tri minute, prosječan tekst objavljen u Telegramu bio je duljine 1.84 kartice teksta. Telegram je inicijative pratio najviše u formi tematskih članaka (7), vijesti (4), najava (1), izvještaja (2), dok je HRT najviše proizvodio priloge sastavljene od više vijesti (više od jednog događaja unutar zastupljeno unutar jednog priloga).

U istraživanju je praćeno šest parametara, po uzoru na istraživanje informativnih čimbenika vijesti (Perišin, 2008: 70-71):

1. važnost/relevantnost/javni interes

Relevantni su oni događaji ili informacije koji su važni za najširi krug ljudi i za njihove vitalne interese te korisni za javnost i važni za zajednicu.

2. utjecaj – veličina događaja, broj sudionika

Veličina događaja vezana je uz doseg događaja, posljedice koje može ostaviti, ali i broj sudionika.

3. konflikt/kontroverznost

Urednike privlače vijesti i događaji u kojima se može razaznati neka vrsta konflikta. Može se raditi o konfliktnoj situaciji između (a) pojedinaca/skupina, (b) čovjeka sa samim sobom, (c) pojedinca/skupine s njegovom/njihovom sudbinom ili prirodom. Kontroverznost bi trebalo razumjeti kao posebnu vrstu konfliktnosti u širim socijalnim i tematskim sklopovima.

4. personalizacija

U istraživanju ovaj čimbenik odnosio se na opisivanje nekog procesa, pojave, događaja kroz slučaj ili sudbinu pojedinca ili obitelji. U konačnici, može se reći da se u pristupu nekom događaju gotovo svi događaji nastoje prezentirati kao djela pojedinaca.

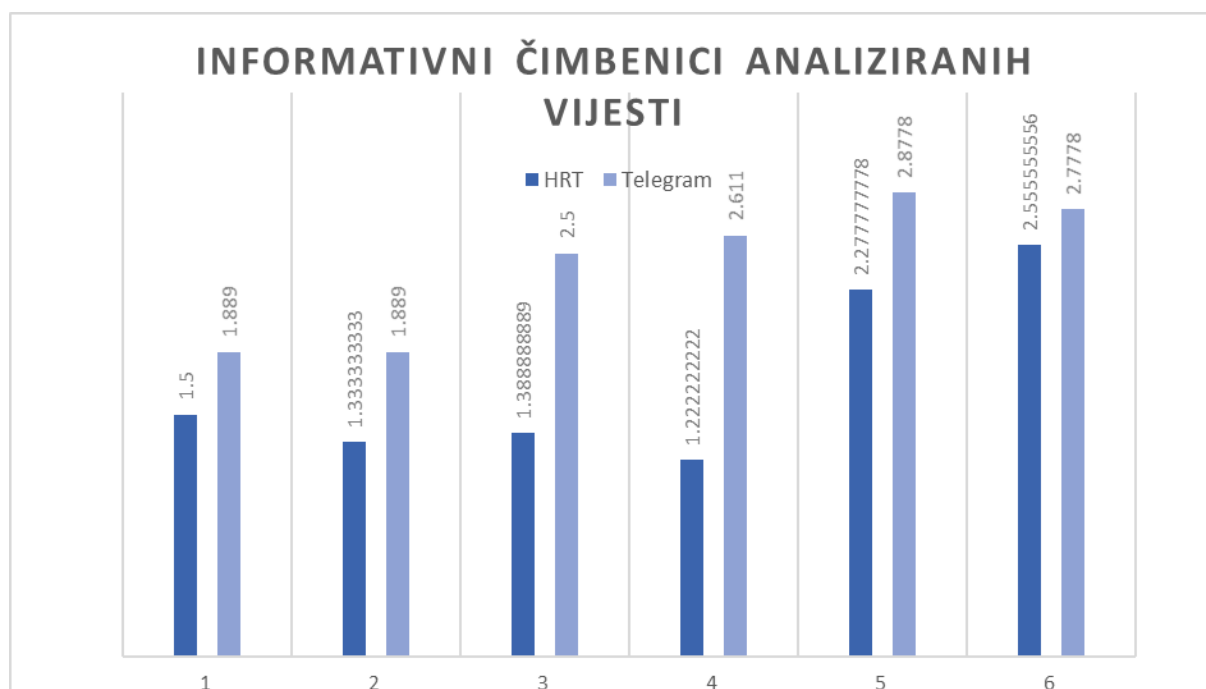
5. prominencija

Čimbenik koji se tiče objavljivanja vijesti koje govore o poznatim osobama.

6. novost/pravodobnost

Napredak tehnologije omogućio je da se o događaju može izvještavati istodobno s njegovim događanjem. Pravodobnost i trenutačnost jedna su od bitnih karakteristika televizijskog medija pa je i logično da je ovo jedna od ključnih informativnih vrijednosti u televizijskim vijestima.

„Rabila se skala intenziteta pojave od 0 do 3 (pri čemu 0 označuje potpuni izostanak pojave, a 3 njezin maksimalni intenzitet)“ (Perišin, 2008: 72).

Grafikon 4: Informativni čimbenici analiziranih vijesti

Grafikon prikazuje 6 informativnih čimbenika i vrijednosti za pojedini po mediju. Na horizontalnoj osi grafikona (osi x) brojevima su označeni sljedeći parametri: 1- važnost/relevantnost/javni interes, 2- utjecaj – veličina događaja, broj sudionika, 3- konflikt/kontroverznost, 4- personalizacija, 5- prominencija, 6- novost/pravodobnost. Izvor: autorica.

Važnost ili relevantnost kao prvi kriterij analize jedinstvenih jedinica na Telegramu je za 12% veća no u HRT-u. Telegramovi su novinari, naročito u člancima povezanim s inicijativom #PrekinimoŠutnju, u kojima se otvoreno apostrofira važnost događaja, primjerice: “Zastupnica Mosta zbilja je napravila veliku stvar; žene masovno izlaze sa svojim slučajevima kiretaža na

živo” (objavljen 12.listopada 2018). HRT u priložima pod nazivom “*Potresna svjedočanstva*” (riječ je o dva priloga istog naslova, no ne i sadržaja objavljenih 14. I 15. listopada) čini isto. S druge strane, jedinica relevantnosti za HRT raste kada je u pitanju prosvjed #SpasiMe i iznosi 1.79, dok je za #PrekinimoŠutnju iznosila 1.222. Telegram je prosječno za inicijativu inicijativi #SpasiMe dodjeljivao relevantnost od 1.88, a za #PrekinimoŠutnju 2.

Utjecaj i veličina događanja za javni medijski servis bili su znatno manje vrednovani, no za Telegram. Utjecaj i veličina odnose se ne samo na broj sudionika, nego i na utjecaj koji promatrani pokreti mogu ostaviti na društvo. Feministički pokreti koji su uz to i digitalni, u očima javne televizije imaju ograničen utjecaj na društvo (44%) neovisno o broju prosvjednika, potpisnika, članova grupe i osoba direktno ili indirektno pogođenih zahtjevima inicijative.

Konflikt ili kontroverznost kao treći kriterij odlikuje velika razlika između dva promatrana medija. Telegram je u slučaju obje inicijative, ali naročito u slučaju inicijative #PrekinimoŠutnju odlikovao konflikt (Prekinimo šutnju 2.909, Spasi me 1.857). Osim što je Telegram više izvještavao o inicijativi Prekinimo šutnju, više je i konfliktno izvještavao. Primjerice u članku “*Oni koji misle da ne treba javno pričati o ovome, možda trebaju pogledati nakaradne komentare ispod članaka o kiretaži*” (objavljen 13.listopada 2018.) ili u dva članka usmjerena direktno protiv HRT-ovih komentatora i prominentnih liječnika koji su gostovali u Otvorenom “*Tko je Ante Ćorušić, HDZ-ov katolički fanatik kojeg je HRT jučer pozvao da priča o tretmanu žena u bolnicama*” i “*Bilo je mučno gledati kako šef splitske ginekologije na HRT-u ponižava pacijente i grubo manipulira*” (oba članka objavljena su 16. Listopada, 2018). Javni servis mnogo je manje konfliktno izvještavao o oba pokreta. Zbog toga što HRT ne ovisi o klikovima i obnaša javnu funkciju, za razliku od komercijalne elektroničke publikacije, nije neočekivano da i odmjereno izvještava o pokretima, no u slučaju inicijative #SpasiMe, na skali od jedan do tri, konfliktnost je iznosila 0,55, iako se Inicijativa nije slagala s dotadašnjim politikama Vlade. Konfliktnost je kriterij po kojem su se HRT i Telegram najviše razlikovali, Telegram je prednjačio za 47%.

Personalizacija je bila izražena u oba medija kada je riječ o pokretu #PrekinimoŠutnju. Oba su medija koristila slučajeve pojedinaca za opis problema s kiretažama, naročito slučaj zastupnice Ninčević- Lesandrić, no i ostalih sugovornice. Kada je riječ o inicijativi #SpasiMe većina postupaka i zahtjeva pokreta prezentirana je kroz lik i djelo Jelene Veljače, a postupaka Vlade kroz premijera Plenkovića.

Prominencija je bila veoma zastupljena, posebno kada je riječ o izvještavanju o Inicijativi #SpasiMe. Iako su se oba pokreta borila za prava širih društvenih skupina, od strane oba medija svedena su na Jelenu Veljaču (glumicu, scenaristicu i pokretačicu pokreta), premijera Plenkovića i ministricu Nadu Murganić. Telegram je prominenciju koristio i za najavu samog prosvjeda, pa je tako u tekst uključio i video isječke brojnih poznatih umjetnika koji su pozivali na prosvjed. Telegram.hr, u 19. Ožujka 2019, objavio je članak *“Predstavnice inicijative #SpasiMe sjele su s premijerom; obećao im je da će se postrožiti kazne za nasilnike u obitelji”*, osim Jelene Veljače, ni jedna predstavica inicijative nije spomenuta imenom.

Novost ili pravodobnost bili su izraženi u oba medija. Dok Telegram ima mogućnost izvještavati bilo kada, Dnevnicu ipak prate vrijeme emitiranja koje je strogo određeno televizijskim rasporedom emitiranja koji ne samo da definira početak i kraj, već i trajanje. S druge strane, HRT ima opciju javljanja novinara uživo u program koja je iskorištena 4 puta, odnosno u 20% priloga. Jedina uočljiva razlika u novosti i pravodobnosti je odabir Telegrama da o pokretu #SpasiMe izvijesti 5. ožujka, dok je HRT prvi puta isti spomenuo 11 dana kasnije, na dan prosvjeda.

Dodatna kategorija koja je praćena na skali od 0 do 1 je negativnosti, odnosno ima li negativnosti pri izvještavanju o pokretima ili ne. Negativnost je pri izvještavanju HRT-a bila prisutna u polovici slučajeva, odnosno u 10 od dvadeset emitiranih priloga, Telegram je s druge strane negativno izvještavao u 13 od 19 analiziranih članaka, odnosno u 68% slučajeva.

S obzirom na to da su oba pokret imala specifične zahtjeve koji su se bazirali na stručnim terminima koliko i na zbivanjima koja su prethodila pokretanju inicijativa, informativnost vijesti ovisila je uvelike kontekstualizaciji. Naime, kako izvještavati o potrebi za bezbolnim kiretažama ako ne kažemo što je to kiretaža, zašto sada nije bezbolna, koliko žena godišnje je pogođeno tim problemom i je li taj problem već u nekom trenutku bio na agendi zakonodavaca. Isto vrijedi i za inicijativu #SpasiMe, za kakvim spašavanjem vapi ime inicijative? Koliko je nasilja u društvu, je li isto u porastu? Tko su najčešće žrtve nasilje? Kontekstualizacija se vrednovala na ljestvici od 0 do 3, u kojoj je 0 minimalno nuđenje konteksta, a 3 potpuni odgovor na sva novinarska pitanja (kada, kako, tko, zašto, koliko, gdje). Telegram je na spomenutoj ljestvici ostvario rezultat 2, a HRT 1.55. U obzir se mora uzeti da su vrednovana dva različita medija, jedan formom relativno neograničen i drugi s vrlo čvrstom strukturom i vremenskim

ograničenjem, samim time s puno manje vremena za objašnjavanje. Imajući to na umu, i dalje je teško razumjeti zašto statistički podatci, posebno o obiteljskom nasilju nisu zastupljeni. Ne samo da postoji „*Priručnik sa smjernicama za medijsko izvještavanje o nasilju u obitelji*“ koje je izdalo Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku 2018. Godine, već isto nudi i sve relevantne statističke podatke, pokazatelje i smjernice za izvještavanje o nasilju nad ženama i nasilju u obitelji.

Posebno se pratilo i imenovanje svih aktera i sugovornika u prilogu. Kao i u istraživanju emisija Otvoreno 2010. Godine, imenovanje i dalje nije usustavljeno od strane HRT-a. Naime, iako su muški akteri u analiziranim priložima gramatički ispravno imenovani i titulirani. Za žene ne možemo reći isto, za vrijeme praćenja pokreta #PrekinimoŠutnju, zastupnica Ninčević-Lesandrić, oslovljena je inverzijom prezimena 12. listopada, zatim je predsjednica Udruge Roda, Ivana Zanze, bila potpisana s pogrešnim prezimenom, tj. prezime joj je izmijenjeno u ZanzeLE (15. Listopada). 12. listopada, dva je puta emitirana izjava pacijentice koja je doživjela kiretažu na živo, koja nije bila titulirana, već je jedina u prilogu bila oslovljena samo imenom i prezimenom. Konačno, 15. Listopada, Marija Dadić, jedna od pokretačica peticije za anesteziju pri kiretaži i pacijentica kojoj je ista rađena na živo, također u dva priloga nije titulirana već samo potpisana. Potpisi su izostali i u slučaju izvještavanja o inicijativi #SpasiMe, osim slučajeva analiziranih pri kritičkoj analizi diskursa u prilogu ‘Inicijativa Spasi me kod predsjednice’ u nastavku ovog rada, pri izvještavanju o novim radnim tijelima koje Vlada osniva na temelju zahtjeva predstavnicima inicijative #SpasiMe, odvjetnica koja će biti dijelom spomenutog tijela, Una Zečević Šeparović, “titulirana” je kao ‘inicijativa #SpasiMe’ (Dnevnik 2, 18. Ožujka 2019.). Isto je titulirana i Jelena Veljača, a ostale članice inicijative (vjerojatno zbog vremenskog ograničenja) nisu imenovane.

Niti u jednom prilogu ili članku ne spominje se pojam feminizma, čak ni kada novinari koriste sintagme "borba za ženska prava" ili " borba za bolji tretman žena". Telegram.hr objavljuje članak u kojem se #PrekinimoŠutnju uspoređuje s američkim, a kasnije i globalnim, feminističkim pokretom #MeToo, no čak ni tada feminizam kao pojam nije iskorišten.

Prosječno je HRT-ova vijest sadržavala 1.7127 informativnih čimbenika, dok je Telegramova sadržavala 2.4241. Prema Perišin „Što je više informativnih čimbenika obuhvaćeno u jednom televizijskom prilogu (op.a.u ovom slučaju u vijesti), to je njegov intenzitet veći, a taj prezentirani događaj ima veću informativnu vrijednost“ (2008: 72). u ovom slučaju valja imati na umu da se uspoređuju dva različita medije, o kojih je jedan vrlo ograničen zadanom

strukturuom i pratećim konvencijama, što donekle može objasniti diskrepanciju od 0.6971, odnosno 23%.

7.2 Kvalitativna analiza

Kvalitativnom su analizom obuhvaćena četiri televizijska priloga, po dva za svaki pokret. Koristeći kritičku analizu diskursa, biti će odgovoreno na sljedeća istraživačka pitanja:

1. Koliko je prominencija pokretačica zastupljena pri izvještavanju o pokretima?
2. Izvještava li se o zahtjevima pokreta i društvenim problemima na koje pokušavaju skrenuti pozornost kao o izoliranim incidentima ili kao o dugotrajnim procesima?

7.2.1 Burno oko kiretaže

"Burno oko kiretaže" naziv je priloga emitiranog u Dnevniku 2, HRT-a 12. listopada 2018. godine. Prilog je u trajanju od 158 sekundi i pojavljuje se na drugome mjestu u Dnevniku.

„Medijsko predstavljanje svijeta važno je društveno (i političko) pitanje, jer ima ogroman utjecaj na naše razumijevanje stvarnosti – njime se mogu naše predstave i predrasude učvrstiti ili uzdrmati. Iako većina ljudi danas ne doživljava medijske tekstove kao odraze stvarnosti, ipak je njihov utjecaj na nas ogroman. Pomoću medija saznajemo o svijetu daleko više no što bismo sami bili u stanju spoznati“ (Sarnavka, 2010: 42).

U novinarskom off-u, neposredno prije, inserta iz replike na samom početku novinarskog priloga, novinarka izgovara: „Nitko u Sabornici nije očekivao da će za rasprave o povjerenju ministru zdravstva čuti ovako tešku intimnu ispovijed". Društvena stvarnost ovog novinarskog off-a, ona je, u kojoj se o problemima žena ne govori u Saboru, čak ni kada se izglasava povjerenje ministru u čijem se resoru takvi problemi događaju. Zašto je neočekivano da se o propustu razgovara za vrijeme rasprave o propustima, u najmanju je ruku nejasno. Takve formulacije, učvršćuju predodžbu da intimno i privatno i nije političko, već da je za očekivati da ostane unutar 4 zida i da se o takvim problemima ne govori ni u predstavničkom tijelu svih građana jer su takove teme "teške" i intimne, pa samim time ne spadaju u domenu javnog interesa? Nadalje, tko bi i gdje trebao govoriti o problemima građana, ako ne demokratski izabrani predstavnici građana u predstavničkom tijelu svih građana?

U analiziranom prilogu javlja se nekoliko sugovornika: Ivana Ninčević-Lesandrić dva puta, ministar zdravstva Milan Kujundžić dva puta, predstojnik splitske ginekologije dr. Deni Karelović te predsjednik Hrvatskog društva za ginekologiju i opstetriciju i ravnatelj KBC-a Zagreb Ante Ćorušić. U toku priloga pokušava se odgovoriti na tri pitanja:

1. Je li zastupnica Ninčević- Lesandrić primila anesteziju, te posljedično je li uobičajeno da se za kiretaže pacijenticama da anestezija?
2. Jesu li zastupnicu pri kiretaži vezali?
3. Je li to uopće bila kiretaža?

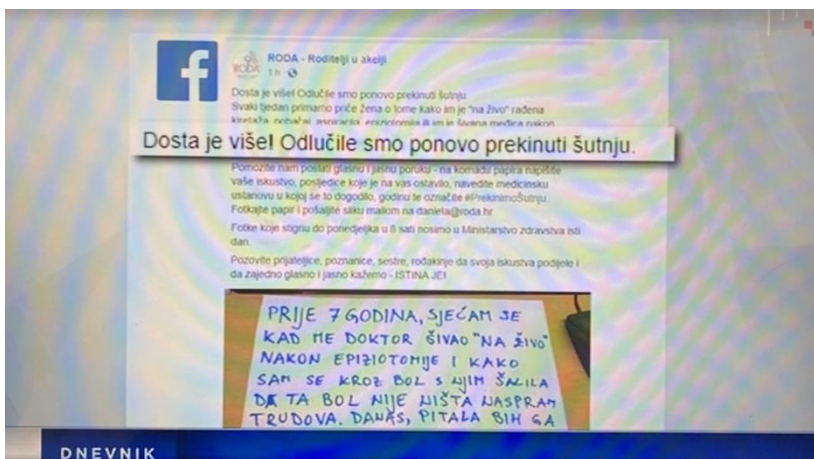
SLIKA	TON
Potpis: Milan Kujundžić ministar zdravstva	TON (Kujundžić): „U hrvatskim bolnicama ne radi se na taj način.“
Sekvenca ministra na simpoziju u Splitu	OFF: „I baš danas ministar je bio u Splitu, opovrgnuo je tvrdnje Mostove zastupnice da je imao emailove od žena koje su ga upozoravale na takve slučajeve.“
	TON (Kujundžić): „U Hrvatskoj to ako se događa mora se žurno otkloniti i sankcionirati“
Kadrovi splitske bolnice	OFF: „Iz splitske bolnice odbacuju odgovornost, tvrde da su izrečene neistine“
Potpis: Deni Karelović, predstojnik Klinike za ženske bolesti i porode KBC-a Split	TON (Karelović): „Nije rađena kiretaža nego vakuum aspiracija, to je značajno manje invazivno i manje bolno, nije istina da nije korišten anestetik, mi svakoj ženi ponudimo opću ili lokalnu anesteziju. Ovo je bilo jako mala trudnoća i vakuum aspiracija pa nismo inzistirali na općoj rađena je lokalna anestezija. I nije istina da smo ženi vezali ruke jer mi to nikome ne radimo, a i da smo htjeli vezati ruke mi to ne možemo jer nemamo opremu, znate nemamo lisice.“
Kadar Ivane Ninčević- Lesandrić u Saboru	OFF: „Tu je izjavu Ivana Ninčević- Lesandrić nazvala neprimijenjenom i neetičnom, ostaje pri svojim tvrdnjama“
Potpis: Ivana Ninčević Lesandrić, zastupnica Mosta nezavisnih lista	TON (Ninčević- Lesandrić): „Ja sam naime sad otišla na Google i progugla što je to što on navodi da nije kiretaža, pa sam vidjela da je to malo moderniji oblik kiretaže, pa o čemu mi pričamo? Vidjeli ste stotine i stotine žena od sinoć. Dakle bol koju sam ja i koju su sve te žene prošle, zvala se to, aspiracija vakumska, ovakva, onakva. Pa to je čišćenje maternice.“
Sekvenca, ginekološka ordinacija	OFF: „Predsjednik društva ginekologa i opstetičara kaže, liječnicima treba vjerovati. Anestezija se upotrebljava ako je riječ o namjernom prekidu trudnoće.“
Telop ⁵ Ante Ćorušića Potpis: prof. dr. sc. Ante Ćorušić, dr. med Predsjednik Hrvatskog društva za ginekologiju i opstetrijiju	TON (Ćorušić): „Ali ako se radi o pobačaju u tijeku, abortusu interruptus, onda ovisi o procjeni ginekologa, i obično se u takvim situacijama i obično se u tim slučajevima pobačaj dovršava bez anestezije jer je to u interesu majke. Zbog zaustavljanja krvarenja i svih mogućih komplikacija koje u tom trenutku anestezija može izazvati.“

Odgovor na prvo pitanje zapravo ostaje nejasan jer su izjave tri liječnika, međusobno kontradiktorne. Kujundžić govori kako nije praksa da se zahvat provodi bez anestezije, te da ako je to istina treba provesti istragu o propustima. Karelović koji iznosi medicinsku povijest

⁵ Telop je „grafička ilustracija, snimljena fotografija ili njihova kombinacija na ekranu u formi statične slike. Najčešće se koristi u informativnom i sportskom programu. Tipičan je primjer prikaz starih i novih cijena goriva, slika telefona i potpis izvjestitelja kod telefonskoga javljanja novinara, prikaz sportskih rezultata i sl.“(Leksikon radija i televizije, <https://obljetnica.hrt.hr/leksikon/t/telop/> pribavljeno 17. lipnja 2020)

zastupnice, posljedično napominje kako se svima nudi anestezija, te kako je Ninčević-Lesandrić primila lokalnu anesteziju i konačno Ćorušić, koji govori kako se pri namjernom pobačaju daje anestezija, no pri spontanom, radi brže reakcije i "u interesu majke" ipak ne daje anestezija. Zašto za sugovornike nisu pozvani predstavnici Udruge za zaštitu prava pacijenata ili predstavnici udruge Roda kada se stručnjaci ne mogu dogovoriti oko toga je li anestezija, nužnost, luksuz ili pitanje sreće pri dodjeljivanju liječnika, ostaje nejasno.

U prilogu se više puta spominju mailovi koje ministar možda je, a možda i nije vidio, koji upućuju na propust pri davanju anestezije, ne samo zastupnici, nego i pacijenticama prije (a vjerojatno i nakon nje), te i sama zastupnica Ninčević – Lesandrić u izjavi za novinare govori: „Pa vidjeli ste stotine i stotine žena od sinoć“, no elaboracije gdje i što smo vidjeli izostaje. Na kraju priloga u kadru se vidi telop slike zaslona Facebook objave udruge Roda uz istaknutu prvu rečenicu objave koja glasi: „Dosta je više! Odlučile smo ponovno prekinuti šutnju“. U off-u novinarka govori da Roda "Najavljuje nastavak akcije Prekinimo šutnju", no nije objašnjeno o čemu je točno riječ, kakva je to akcija, kako sudjelovati, koji su ciljevi ili zahtjevi. Zanimljivo je kako je ispod istaknute rečenice u objavi napisano "Svaki tjedan primamo priče žena kojima je rađena kiretaža na živo", no to je izostavljeno iz novinarskog priloga, i uočljivo jedino ako se prilog zaustavi, pa pomno pogleda (Slika 1).

Slika 1: Telop slike zaslona s Facebook objavom udruge Roda
Izvor: Kadar priloga (hrt.hr, Dnevnik 2, 12. listopada 2018)

Nadalje, „za analizu informativnih emisija, kao što je važno utvrditi što jest uvršteno, jednako je bitno, a nerijetko i važnije, detektirati što je izostavljeno“ (Sarnavka, 2010: 47). U ovom slučaju, osim što je izostavljeno kontekstualizirano objašnjenje koga uopće i koliko često pogađa problem neomogućavanja bezbolne kiretaže; izostavljena je i izjava predsjednika Hrvatskog sabora Gordana Jandrokovića, koja je odjeknula u većini medija, no nije pronašla svoje mjesto u središnjem dnevniku HRT-a. Naime, Jandroković je repliku zastupnice koja je

prekoračila dozvoljeno vrijeme za repliciranje pokušao zaustaviti sljedećom rečenicom: „Kolegice Lesandrić, pa dobro nemojte sad, jednu vrlo intimnu stvar iznosite. Dovodite me u vrlo neugodnu situaciju”. Zašto autor priloga nije smatrao da je komentar predsjednika Sabora, u kojem isti govori kako je intimnu stvar trebala zadržati za sebe jer mu stvara nelagodu i time implicira kako o intimnim stvarima koje stvaraju nelagodu u Saboru ne treba govoriti izostavljen nije jasno. Odnos predsjednika Sabora prema temama od javnog interesa koje "nisu ugodne" svakako bi mogao biti zanimljiv građanima koje isti predstavlja, pa je izostavljanje sporne izjave svakako zanimljiv urednički odabir ili naprosto uredničko slaganje s izrečenim.

Analizirani prilog temom kiretaža, vakuumskih aspiracija i prava na bezbolne medicinske zahvate povezane s reproduktivnim zdravljem žena i ženskim tijelom bavi se na događajnoj razini. Iako je udruga Roda spomenuta krajem priloga, sama tema ženskog reproduktivnom zdravlja i prava na bezbolnu medicinsku zaštitu ostaje u potpunosti neistraženom. Tko su žene koje doživljavaju pobačaje, bilo spontane ili namjerne, koliko su isti česti, koliko su bolni, moraju li biti bolni, koja su prava žena i pacijentica koje plaćaju zdravstveno osiguranje jednako kao i muškarci ostaje crna kutija u koju gledatelji trebaju zaviriti sami.

U trenutku emitiranja priloga, od replike zastupnice Ninčević -Lesandrić prošlo je već preko 24 sata, dovoljno vrijeme da je novinar, da je htio, mogao za izjavu kontaktirati i građansku udrugu Roda, ako ne već neku pacijenticu koja je doživjela kiretažu bez anestezije kao i zastupnica Ninčević- Lesandrić. S obzirom na to da je Ćorušić izjavu za Dnevnik dao telefonski, razlog zašto to nije mogla ili htjela učiniti neka druga osoba iz spomenutih udruga nije jasan, osim ako nikada nije bila ni kontaktirana, jer je temi pristupljeno događajno, a ne problemski. Nadalje, odabirom da u prilogu problem ima jedna žena i demantiraju je tri muškarca, ne samo da je rodni nesrazmjer među sugovornicima očit, nego se implicitno predstavlja kao da je problem kiretaže koja nije obezboljena problem samo te jedne žene, a ne potencijalno i sustava.

Za razliku od muških sugovornika u prilogu, zastupnica Ninčević- Lesandrić pogrešno je oslovljena, pa u nekom trenutku, njezino prezime postaje Lesandrić- Ninčević. S obzirom na to da je riječ o saborskoj zastupnici čiji se podatci mogu pronaći Google pretragom ili pretragom na službenoj stranici Hrvatskoga sabora, ostaje nejasno je li pogrešno oslovljena greškom, nepažnjom ili iz nekog trećeg razloga. Pogrešno ju je oslovio i predsjednik Sabora Jandroković, no njegova izjava nije emitirana, pa nije ni skraćivanje njenog prezimena.

Prominencija zastupnice, odnosno, njezina javna funkcija, čini se kao presudan faktor za razgovor o temi koja obuhvaća brojne pacijentice u Republici Hrvatskoj. Da zastupnica sama nije doživjela vakuumsku aspiraciju/kiretažu kao iznimno bolnu, da li bi se Dnevnik HRT-a bavio tom temom ostaje nemoguće zaključiti. No, iz načina na koji je tema pokrivena i prezentirana javnosti, jasno je da je tema diskriminacije žena pri medicinskim zahvatima percipirana kao "intimna" i "privatna" i kao epizodična a ne kao dubinski problematična, što ni jedno ni drugo nije pogodno za konačno rješenje problema (ako isti postoji).

7.2.2 Počinju inspekcije u bolnicama

Prilog „Počinju inspekcije u bolnicama“ emitiran je u HRT-ovu Dnevniku 3 15. listopada 2018. godine, trajao je 148 sekundi i bio prvi u najavama i prvi po redu u Dnevniku. To je posljednji je HRT-ov Dnevnik koji s eksplicitno bavio (bez)bolnim kiretažama. 15. listopada predstavnice Udruge Roda, Daniela Drandić i Ivana Zanze, su na sastanak u Ministarstvu zdravstva ministru Kujundžiću donijele 400 "svjedočanstava" prikupljenih putem inicijative #PrekinimoŠutnju, pokrenute na društvenim mrežama. Inicijativa nije imenom spomenuta u Dnevniku, niti je objašnjeno kako su "svjedočanstva žena" stigla do udruge Roda, i to sva u istom formatu (ručno pisana, fotografirana, poslana) u dva dana.

Prilog se spominje u najavama na početku Dnevnika, narativ je drastično drugačiji od onoga iz gore analiziranog Dnevnika emitiranog 12. listopada 2018. godine.

HEADLINES⁶: „ Udruga Roda ministru je predala čak 400 svjedočanstava žena iz hrvatskih bolnica, ministar poručuje, inspekcija e reagirati na svaku dojavu pa čak i anonimnu. “

Čestica "čak" u najavi je iskorištena (čak) dva puta u dvije rečenice, radi isticanja podatka koji slijedi nakon iste. Time se apostrofira količina svjedočanstava, kao i najava reakcije ministra da će inspekcija na teren izaći i na anonimne prijave. Ostatak ministrove izjave, koji je iz najave izostavljen, najvjerojatnije zbog konciznosti i vremenskog ograničenja najava na početku Dnevnika, ipak ne ukazuje na to da će inspekcija reagirati na svaku anonimnu izjavu. Štoviše, ministar je najavio kako će „načelno inspekcija izlaziti i na anonimne prijave“, no samo ukoliko su poznati datum, mjesto i liječnik koji je izveo zahvat. Znajući sva tri podatka, iluzorno je

⁶ *Headlines* je naziv za kratku najavu najvažnijih priloga (Perišin, 2010: 72).

govoriti o anonimnosti, no to pitanje nikada nije podignuto ni u jednom od priloga ili članaka na tu temu, pa podatak o anonimnim prijavama ostaje kao takav prezentiran gledateljima.

Temi kiretaža i bolnosti postupaka kroz koje prolaze žene u ginekološkim ordinacijama i ambulantom hitne pomoći, pristupa se uz više empatije. To je uočljivo izborima iz paradigmatičke osi (osi izbora) koju novinar čini u off-u priloga. Tako se, za razliku od prvog analiziranog priloga koriste opisi „trauma pri postupku kiretaže“, „samo po sebi neugodno iskustvo bez anestezije postaje pravo mučenje“, 400 svjedočanstava naziva se "lavinom svjedočanstava". Paradigmatičkim izborima novinar približava iskustvo gledatelju, prikazujući ga kao nedvojbeno neugodno.

SLIKA	TON
Kadar ⁷ ginekološke ordinacije	OFF: „Samo po sebi neugodno iskustvo kiretaže, bez anestezije postaje pravo mučenje“.
Potpis: Marija Dadić	TON(Dadić): „Pitala sam doktoricu kakav ću anestetik dobiti, koju vrstu anestetika. Ona mi je rekla „Kakav anestetik? Toga u hitnoj nema. Ketonal i Normabel ćete dobiti intravenozno, to vam je jače nego kad popijete, i odradit ćemo to.“ Počela je sa zahvatom, ne znam koliko je trajalo. Meni je svaka sekunda bila vječna, sjećam se, molila sam boga da me uzme k sebi jer sam mislila da ću umrijet.“
Kadrovi ispred Ministarstva zdravstva	OFF: „Marijina priča samo je kap u moru sličnih koje su Ministarstvu zdravstva predale predstavnice udruge Roda.“

U prilogu je rodna zastupljenost u korist žena, pa tri ženske izjave "nadglasavaju" izjave muških aktera. U prilogu se prva pojavljuje Marija Dadić, koja prepričava svoju kiretažu. Novinarski off Mariju Dadić ne uvodi u priču. Ona prepričava svoju kiretažu, bez predstavljanja toga tko je ona. Iako je televizijsko novinarstvo koncizno i generalno izbjegava dugačka predstavljanja Marija Dadić ni u potpisu nije predstavljena ničime osim svojim imenom i prezimenom. Iako se iz konteksta njene izjave može zaključiti da je ona pretrpjela neki traumatičan zahvat pri hitnom prijemu ono što ne saznajemo je da je upravo ona pokrenula peticiju za prikupljanje potpisa za „Anesteziju u hitnoj ambulanti Petrove bolnice“ 2017. godine kako bi apelirala na

⁷ Kadar je „jedinica filmskog izlaganja, najmanji dio filma, serije ili emisije u kojem se bez ikakvih prekida prati prizorno zbivanje. Kadar je određen onim što se u njemu vidi (sadržaj kadra, prizor u vidnom polju), načinom na koji se to vidi, tzv. parametrima kadra (izrez, plan, rakurs, pokreti kamere), te svojim trajanjem“ (Leksikon radija i televizije, <https://oblietnica.hrt.hr/leksikon/k/kadar/> preuzeto 17. lipnja 2020)

ministra da se u hitnu ambulantu uvede praksa davanja anestezije pri kiretažama⁸. Ta je peticija uspješno prikupila 6 tisuća potpisa za anesteziju u Petrovoj.

Sljedeće se u prilogu pojavljuju Daniela Drandić i Ivana Zanze iz Udruge Roda. Drandić govori o tome kako nije prvi put da se pozornost Ministarstva skreće na pacijentice kojima se izvodi kiretaža, iako, kontekst što je bilo prošli put, kada je prošli put bio i koji su bili rezultati nikada nije objašnjen, pa izjava ostaje lebdjeti izvan konteksta.

Zatim slijedi izjava Ivane Zanze o potrebi za "obezboljenjem" medicinskih zahvata kojima su žene podvrgnute u ambulantomama. Ivana Zanze, potpisana je kao "Zanzele" (Slika 2), pogreška u imenovanje jedne od dvije članice udruge Roda (i tada izvršne direktorice Udruge) koje su prisustvovala sastanku možda je greška zbog brzine i "neobičnosti" prezimena, no, isto se ponavlja u dva od dva kvalitativno analizirana priloga i to ženama koje nisu nepoznate javnosti, pa se valja zapitati zašto.

Slika 2: Kadar Ivane Zanze kako daje izjavu ispred ministarstva u pratnji Daniele Drandić. Ivana Zanze pogrešno je potpisana je kao "Zanzele".

Izvor: kadar izvyještaja (hrt.hr, Dnevnik 3, 15. listopada 2018)

Nakon inserta iz izjave ministra Kujundžića u Temi dana HRT-a (informativna emisija koja se bavi najprominentnijom temom dana u formi intervjua s ključnim akterom ili stručnjakom, ponekad su gosti i dvije osobe, no prevladava praksa jednog gosta) u prilogu se pojavljuje Deni Karelović, tada predstojnik Klinike za ženske bolesti i porode e u KBC-u Split. U novinarskom off-u novinar govori: „Prva na redu (op.a. za inspekciju) je bolnica od koje je sve počelo, Splitski KBC“. Što je sve počelo u Splitu i kako, gledatelju nije objašnjeno, to je u najmanju ruku neobično jer Karelović u izjavi objašnjava kako su interno već pokrenuli nadzor, ali pozdravljaju dodatni nadzor od strane Ministarstva.

⁸ https://www.peticija24.com/anestezija_u_hitnoj_ambulantni_petrove_bolnice, pristupljeno 08. 06.2020.

Posljednji off u prilogu popraćen je kadrovima Ivane Zanze i Daniele Drandić kako ulaze u Ministarstvo.

OFF: „ Borba žena za bolji tretman neće stati bez obzira na nalaz nadzora poručuju iz Rode, jer ne smije se, kažu, dopustiti da se ovo dogodi i budućim pacijenticama“.

Sintagma "borba žena" česta je sintagma pri opisu feminističkih pokreta i njihovih zahtjeva. U dva analizirana priloga koja su se bavila pokretom #PrekinimoŠutnju, je jedna od rijetkih uočljivih paralela s feminističkim pokretom povučena od strane HRT-ovih novinara, odnosno u ovom slučaju parafrazirana izjava udruge Roda.

U prilogu emitiranom 15. listopada u Dnevniku 3, uočljiv je nedostatak konteksta, odnosno, tema priloga je sastanak u Ministarstvu na koji predstavnice Udruge donose potpise, no što se to želi "obezboliti" i što je to točno bilo najgore iskustvo u životu Marije Dadić nije jasno. Naime definicija ili bilo kakvo objašnjenje pojma 'kiretaža' nije dano. S obzirom na to da Dnevnik gledaju i građani koji nisu medicinske struke, štoviše, manjina građana Republike Hrvatske su liječnici ili djelatnici u medicinskom sustavu, potrebno se zapitati što su ostali gledatelji mogli zaključiti da kiretaža jest i zašto bi je uopće trebalo 'obezboliti' (ili možda ne bi) u čemu je uopće problem? Moguće je objašnjenje za nedostatak kontekstualizacije svakako i činjenice da HRT spomenutu temu aktivno prati od 11. listopada kada saborska zastupnica Ninčević- Lesandrić u replici iznosi svoje traumatično iskustvo kiretaže, i ovo je osmi prilog na tu temu. Isto tako, prilog je emitiran u Dnevniku 3 koji traje upola kraće od Dnevnika 2, pa je razumljivo da se neke izjave izostave, off-ovi skrate i činjenice izostave.

Iako su i kontinuiranost u praćenju i vremenska limitiranost svakako prihvatljiva objašnjenja za propuste načinjene u prilogu, ipak se treba zapitati što je gledatelj uopće iz priloga mogao saznati. Da postoji problem s nekim neugodnim medicinskim zahvatom koji se provodi nad ženama, da inspekcija na teren izlazi sutra, da se nešto dogodilo u Splitu na tu temu i da ministar zdravstva misli da je sa sustavom sve u redu. Što je kiretaža, zašto treba biti bezbolna, koje su optužbe na račun KBC-a Split i ostalih bolnica, koliko dugo postoji problem s izvođenjem tog zahvata, postoji li možda neki pokret kojem se moguće obratiti za dodatne informacije ili zbog vlastitog negativnog iskustva, zašto je pravo žena na bezbolan medicinski zahvat na njihovoj maternici važno i zašto je važno baviti se ravnopravnošću žena pri medicinskim zahvatima (i svim ostalim sferama života) ,... samo su neka od pitanja na koja će odgovore zainteresirani gledatelji morati potražiti od nekog sekundarnom izvoru informacija.

„Javni mediji – pogotovo televizija – jedan su od rijetkih “prostora” koji može i treba predstavljati javnu sferu, kako je definira Habermas (1991), u kojoj građani/ke razmatraju pitanja od općeg interesa. To je područje odvojeno od države i tržišta – prema državi se treba odnositi kritički, a umjesto tržišne kupovine i prodaje roba, treba omogućiti raspravu i razmjenu mišljenja te dogovor o stvarima od općeg interesa“ (Habermas 1991, cit. prema Sarnavka 2010: 90).

Koliko je iz gore analiziranog priloga bilo moguće razumjeti ako je riječ o pitanju općeg interesa i posljedično stvoriti kritički odnos raspravu? Uloga javnog servisa je informirati javnost o temama od javnog interesa. S količinom informacija dobivenom u ovom prilogu i bez prethodnog aktivnog praćenja slučaja, pitanje je koliko bi se prosječan građanin mogao uključiti u javnu raspravu ili uopće odlučiti ako je pitanje "struganja maternice bez anestezije uz potencijalno vezivanje ruku i nogu u bolnici 21. stoljeća" pitanje od javnog interesa. David McQueen opisao je vijesti CNN-a gostujući u programu BBC kao “pravovremenosti bez razumijevanja i drami bez informacija”(McQueen, 1991, cit. prema Sarnavka 2010: 129). Isto može biti rečeno i za gore analiziranu vijest. Iako pravovremeno izvještava, građanin koji je pogledao samo tu vijest na danu temu, vjerojatno u svojoj glavi ne može odgovoriti na klasična novinarska pitanja 5W i H.

7.2.3 Prosvjed 'Spasi me'

"Javni medijski servis morao bi prihvatiti definiciju prema kojoj su vijesti, kao dio građanskih prava, dužne pružiti faktografske informacije koje su nužne gledateljima/grāđanima da bi se mogli aktivno uključiti u društvena zbivanja" (Fiske 1987, cit. prema Sarnavka 2010: 129).

Javni medijski servis, HRT, o inicijativi 'Spasi me' prvog je puta izvještavao na dan prosvjeda, 16. ožujka 2019. godine, u tom je trenutku grupa #SpasiMe brojala oko 50 tisuća članova na Facebooku, a na prosvjed se samo u Zagrebu prema policijskim podacima odazvalo šest tisuća ljudi. Zašto su se svi ti ljudi okupili, zapravo iz priloga koji traje tri i pol minute nije jasno. "Dosta je ovih tragedija, svaki dan nešto", kaže neimenovana sugovornica iz Dubrovnika. "Hrvatskoj je potreban nulta stopa tolerancije na nasilje" s pozornice isto tako nepotpisana govori Nora Krstulović, jedna od osnivačica Inicijative i prosvjeda. Jedina osoba potpisana kao osnivačica prosvjeda koja daje jednu kratku izjavu je Jelena Veljača, ona govori o tome kako se nasilje u obitelji treba tretirati kao kazneno djelo, a ne kao prekršaj, te kasnije s pozornice

govori o tome kako žrtve "nikada više neće biti same". Što je potaknulo organizatore prosvjeda da isti organiziraju, zašto su ljudi izašli na ulice i podržali zahtjeve da se „promjeni zakon, bolje educiraju zaposleni u sustavu i da institucije djelotvornije rade svoj posao” ostaje neobjašnjeno. Okupljeni na prosvjedu vjerojatno su znali zašto izlaze na ulicu, i vjerojatno to nije bilo zato što su pročitali Kazneni zakon u slobodno vrijeme i posljedično zaključili kako bi se nasilje u obitelji, zaista trebalo tretirati kao kazneno djelo, a ne kao prekršaj.

Prilog sastavljen od nekoliko različitih izvještaja s prosvjeda ne nudi odgovor na ključno novinarsko pitanje "zašto?". Umjesto toga, gledatelj odmah iz najava, prvo na početku Dnevnika, a zatim i iz najave neposredno prije emitiranja priloga saznaje da je prosvjedu prisustvovao i premijer Andrej Plenković.

Headlines: „ Oko šest tisuća ljudi okupilo se na prosvjedu građanske inicijative Spasi me, došao je i premijer Plenković.“

Najava: „Oko šest tisuća ljudi okupilo u Zagrebu se na prosvjedu građanske inicijative Spasi me. Poručeno je da u hrvatskoj treba biti nulta stopa tolerancije prema nasilju, te je iskazana solidarnost sa žrtvama. Na prosvjedu je bio i premijer Plenković.“

Organizatori prosvjeda neimenovani su izuzev Jelene Veljače, njezina izjava o prosvjedu traje točno 5 sekundi.

Ton (Veljača): „ Da se svako fizičko i seksualno nasilje u obitelji tretira kao kazneno djelo, bez iznimke, dakle ne prekršaj.“

Premijer Andrej Plenković u prilogu se pojavljuje dva puta, prvi puta govori 19 sekundi, a sljedeći još 24 sekunde. Sve zajedno, premijer u prilogu govori 43 sekunde, odnosno gotovo devet puta više od same organizatorice prosvjeda. Iako je premijer Republike Hrvatske izrazito prominentna i važna ličnost jer kao predsjednik Vlade nositelj izvršne vlasti, njegova zastupljenost u prilogu je možda i najznačajniji element priloga.

Ton 1 (Plenković): „Zato sam ja i ovdje manje kao predsjednik Vlade a više kao zabrinuti građanin za sudbine onih koji su se našli na udaru nasilja. Zato ja ovo vidim kao komplementaran potez, kao jedna krik koji čujemo, slušamo i očekujem i da zajedno djelujemo dalje.“

Ton 2 (Plenković): Naložio sam ministru Bošnjakoviću, da promjeni odgovarajuće članke Kaznenog zakona, to jest da predloži njihovu izmjenu, da pooštrimo kazne. Da Ministarstvo unutarnjih poslova i Hrvatska policija, kada god postoji mogućnost da se djela nasilja tretiraju kao kaznena djela a ne kao prekršaj, da ih se kvalificira ako kaznena djela.“

Osim što se premijer pojavljuje na prosvjedu, njegove izjave prepričane su i u novinarskom off-u: „ *Premijer ističe kako Vlada itekako radi na prevenciji nasilja i jačanju institucija, a stižu i strože kazne za počinitelje*“. U prilogu manjka konteksta i bilo kakvih statističkih podataka o tome koliko nasilja u obitelji ima u RH, je li u porastu ili u padu, tko su najčešće žrtve,.. Zato što premijer paralelno prisustvuje prosvjedu i slaže se s njegovom (neobjašnjenom) agendom, ali objašnjava kako Vlada već radi na provođenju gotovo svih zahtjeva prosvjeda iznimno je teško zaključiti zašto je prosvjed održan i zbog čega su se svi, uključujući i premijera, okupili.

Osim Andreja Plenkovića i Jelene Veljače, u prilogu izjave daju još tri neimenovane žene. Jedna iz Dubrovnika koja govori kako je "dosta tragedija". Sugovornica iz Šibenika prepričava kako je napadnuta na ulici i kako tri godine čeka na pravomoćnu presudu.

Ton (neimenovana prosvjednica u Šibeniku): „Također sam bila žrtva nasilja kada me je jedan pijanac jednostavno ozlijedio, teško. Proces traje bez pravomoćne presude tri godine.“

Sugovornica iz Splita priča o tome kako je nužno da ljudi izađu na ulice i prestanu samo "žugati" (kukati) kod kuće. Čak i kada bi bilo opravdano ne imenovati Noru Krstulović, poznatu hrvatsku teatrologinju i jednu od organizatorica pokreta i prosvjeda, jer na pozornici čita tekst i na manje od pet sekundi se pojavljuje u kadru, neimenovanje ženskih sugovornica koje iznose svoja iskustva s nasiljem neuobičajena je praksa. Neosporna je činjenica da su tri od četiri sugovornice u prilogu neimenovane, i da sve četiri zajedno govore manje od premijera samog, iako je jedna od njih četiri stvorila grupu s (tada) 50 tisuća članova i organizirala prosvjed, a jedna prepričala osobnu traumu povezanu s nasiljem nad ženama.

„Budući da u svakom društvu postoje različite grupe, s različitim vrijednostima, identitetima i stilovima života, koje su nerijetko u sukobu i međusobno se spore, javna televizija (ili neki drugi javni medij) trebala bi postati strukturirani prostor “u kojem se događa kulturalno i ideologijsko suprotstavljanje i/ili pregovori različitih javnosti” (Eley, 1992; cit prema Sarnavka 2010:90).

Koliko je pregovor uopće moguć ako su sve strane nominalno zastupljene, ali jedna je strana neimenovana, a druga govori dulje i objašnjava s pozicije moći da je problem već na pragu rješenja?

Sam prilog započinje IT tonom s prosvjeda i rečenicom pročitanoj s pozornice: „ *Tatjana Đ., 22 (op.a. godine), izmasakrirana nožem od strane supruga*“. To je jedini konkretan primjer nasilja u čitavom prilogu, osim onog iznesenog od strane šibenske sugovornice, koji se bavi

prosvjedom posvećenom nultoj stopi tolerancije na nasilje. Oba primjera ujedno su u ženskom rodu, štoviše, u jednom je riječ o *femicidu*. U posljednjem off-u, još se najavljuje i povećanje kapaciteta sigurnih kuća. Implicitno se nasilje u prilogu povezuje sa ženama, bilo kroz opise nasilje koji su i u slučaju gospođe iz Šibenika i u slučaju rečenice s pozornice u ženskom rodu. Isto tako i sigurne kuće u Republici Hrvatskoj u pravilu nose nazive kao što su: „Autonomna ženska kuća Zagreb“, „Centar za žene Adela- Sisak“, „Ženska pomoć sada“, „Ženska grupa“. Nasilje nad ženama, rodno uvjetovano nasilje, feminizam, pa čak ni tada recentno ratificirana „Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji“ nisu spomenuti.

Iako prilog o prosvjedu traje 3 i pol minute i emitira se pravovremeno, isti dan kada se dogodio na središnjem mjestu (prvi po redu) u središnjem Dnevniku javnog servisa, prilog odlikuje pravovremenost bez kontekstualizacije. Osim prigodnosti, prilog karakterizira prominencija, odnosno imenovani su samo akteri koji su prominentne ličnosti u Republici Hrvatskoj, pa je tako od desetak organizatora prosvjeda izjavu dala samo producentica i glumica Jelena Veljača, a uz nju je imenovan još samo podjednako, ako ne i više prominentan premijer Andrej Plenković.

7.2.4 Inicijativa 'Spasi me' kod predsjednice

U središnjem Dnevniku HRT-a, emitiranom 19. ožujka 2019 godine, tri dana nakon prosvjeda i dan nakon što su predstavnice inicijative #SpasiMe na sastanku u Banskim dvorima predstavile zahtjeve inicijative, emitiran je najdulji prilog obuhvaćen kvantitativnim i kvalitativnim istraživanjem ovog diplomskog rada u trajanju od preko 5 i pol minuta. Riječ je o prilogu sastavljenom od nekoliko vijesti pod nazivom „*Inicijativa spasi me kod predsjednice*“. Prilog je emitiran kao prvi i vodeći prilog u Dnevniku 2.

Analizirani prilog sastavljen je od tri distinktivne cjeline:

1. Inicijativa kod predsjednice (i sam naziv priloga)
2. Sumacija rezultata sastanka s Vladom održanog dan ranije
3. Optužbe za nasilje u obitelji na račun prominentnog požeškog HDZ-ovca

Prva tematska cjelina bavi se posjetom inicijative tadašnjoj predsjednici Kolindi Grabar Kitarović. Cjelina traje svega 35 sekundi, iako se dva puta spominje u najavama, te je slika sa sastanka na središnjem mjestu iza leđa novinara na početku Dnevnika.

HEADLINES: „Predstavnice Inicijative #SpasiMe razgovarale s predsjednicom. Kako Vlada planira provesti zahtjeve Inicijative?

Slika 3: Voditelj iza čijih je leđa vidljiva fotografija rukovanja predsjednice i Jelene Veljače na samom početku Dnevnika, neposredno prije čitanja 'headlinesa'

Izvor: Kadar priloga (hrt.hr, Dnevnik 2, 19. ožujka 2019.)

NAJAVA: „Predstavnice Inicijative #SpasiMe razgovarale su na Pantovčaku s predsjednicom Kolindom Grabar- Kitarović. Poduprla je njihove zahtjeve u borbi protiv nasilja u obitelji. U međuvremenu Inicijativi se javila kći HDZ-ova podpredsjednika Gradskog vijeća Požege, Igora Krizmanića, te ga je optužila za obiteljsko nasilje. On osporava optužbe, no zamrznuo je članstvo u stranci te je objavio da se povlači sa svih stranačkih dužnosti.“

Slika 4: Slika predstavnic Inicijative s predsjednicom Republike Hrvatske

Izvor: Kadar priloga (hrt.hr, Dnevnik 2, 19. ožujka 2019.)

U trideset i pet sekundi posvećenih sastanku, predstavnic inicijative, Jelena Veljača, ujedno i jedina imenom i prezimenom predstavljena predstavnic inicijative, govori 5 sekundi.

SLIKA	TON
Sekvenca predstavnice Inicijative se rukuju s predsjednicom i zajedno fotografiraju	OFF: „Simboličan, ali važan sastanak za Inicijativu Spasi me. Predsjednica je pročitala njihove zahtjeve, podržala ih i obećala da će om pomoći u skladu sa svojim ovlastima.“
Potpis: Jelena Veljača inicijativa #spasime	TON (Veljača): „Pokušat ćemo naći neki model u kojem će ona (op.a. predsjednica Kolinda Grabar Kitarović) i javno podržati ono što radimo.“
Sekvenca predstavnice za stolom s predsjednicom	OFF: „A krenuti treba od obitelji i obrazovanja, poručila je predsjednica, kao najjačeg oružja.“
Telop priopćenja za javnost glasnogovornice Ivane Crnić	OFF: „Žrtve nasilja ne smiju biti tretirane tek kao još jedan dosje. Pozvala je na promjenu svijesti javnosti prema nasilju, te neprihvatljivim ocijenila stav onih svjedoka koji na nasilje reagiraju rečenicom „To je njihova stvar“.

Novinarski off zatim prepričava izjavu predsjednice o tome kako "krenuti treba od obitelji obrazovanja kao najjačeg oružja“, na kraju prve tematske jedinice off-u je pročitano priopćenje iz ureda predsjednice Republike, glasnogovornice predsjednice Ivane Crnić. Prilog počinje i završava s predsjednicom, u off-u na početku priloga napominje se da je predsjednica pročitala i podržala zahtjeve inicijative. Koji su to zahtjevi iz ovog segmenta priloga nije jasno. Predsjednici Grabar Kitarović, uračunamo li off-ove i priopćenje, ne samo da je posvećena većina priloga, nego je jedino njena (selektivna) interpretacija zahtjeva Inicijative prikazana kao dominantna i važna, jer Inicijativa nije zastupljena, izuzev pet sekundi Veljače o ovlastima iste predsjednice. Dakle, predsjednica podržava više edukacije i poticanje svijesti o (ne)nasilju i to je ključno. Sigurne kuće, SOS telefon i promjene u Kaznenom zakonu nisu ni spomenuti. Iako je Inicijativa otišla na sastanak s predsjednicom kao prominentnom ličnošću izvršne vlasti u Republici Hrvatskoj, stavljanje fokusa na predsjednicu i njezine interpretacije nekih zahtjeva, bez konteksta i popraćenih kadrovima predsjednice koja se rukuje s predstavnicama, a zatim i s osmijehom fotografira, šalju zbunjujuću poruku o tome kako su tri neimenovane žene i Jelena Veljača došle s predsjednicom razgovarati o njenoj percepciji nasilja i potrebom za edukacijom o nenasilju; a ne kao da su predstavnice Inicijative u ime nekoliko tisuća ljudi iz više gradova Republike Hrvatske i kao predstavnice grupe koja broji 55 tisuća članova došle predsjednici predstaviti svoje i posljedično građanske zahtjeve.

SLIKA	TON
Kadar sastanka održanog u Vladi dan ranije	OFF: „Svi zahtjevi inicijative, rekla je ministrica Murganić, već su obuhvaćen nacionalnom strategijom borbe protiv nasilja u obitelji i konvencijom Vijeća Europe.“
Potpis: Nada Murganić ministrica za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku	TON (Murganić): „Mi smo usvojivši oba dva dokumenta i nacionalni i međunarodni, jasno se opredijelili da ćemo sve te strateške i odredbe iz Konvencije provoditi i one su debelo bile u pripremi“
Potpis: Jelena veljača inicijativa #spasime	TON (Veljača): „Na dva i pol satnom sastanku, koji je trajao tako dugo jer smo prolazili svaki zahtjev ponaosob, ispalo je da postoji jedna stvar koju su oni (op.a. ministarstva) adresirali, sve ostalo smo mi zapravo otvorili.“
Potpis: Andrej Plenković predsjednik Vlade	TON (Plenković): „To su proces koji zahtijevaju vrijeme, ono što je dobro je da i građani i građanske inicijative jasno artikuliraju koliko je taj problem velik“.

Druga tematska cjelina priloga ona je koja se bavi sumacijom sastanka predstavnica Inicijative s predstavnicima Vlade RH, ministrima iz povezanih resornih ministarstava i premijerom. Započinje off-om u kojem novinarka parafrazira ministricu o tome kako su svi zahtjevi već ispunjeni, zatim tonskim insertom isto potvrđuje ministrica Murganić. Ministarstvo pravosuđa na svojim web stranicama taksativno nabraja dvanaest Konvencija Vijeća Europe kojih je Republika Hrvatska potpisnica, a ni ministrica ni novinar u off-u nisu odlučili specificirati o kojoj je to konvenciji riječ. S obzirom na tematiku, logično bi bilo zaključiti da je riječ o, tada relativno recentno ratificiranoj „*Konvenciji Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji*“. Iako Konvenciju "krasi" relativno dugačak naziv, ona je u hrvatskoj javnosti poznata i kao Istanbulska konvencija, što je njezin kraći i javno poznatiji naziv. Zašto u paradigmatiskim osima ministrice i autorica priloga nije odabran taj precizan naziv, već manje informativan (i manje sporan) eufemizam Konvencija/ Konvencija Vijeća Europe? Moguće objašnjenje za ministricu bilo bi da je puni naziv zaista nespretno i dugačak, a da je HDZ (stranka čije je ministrica članica) snosio ozbiljne posljedice po rejting zbog ratifikacije iste, pa se odlučila na "sigurnu opciju neimenovanja".

Nakon ministrice Murganić, Jelena Veljača direktno u pitanje dovodi i opovrgava izjavu ministrice, no odmah nakon slijedi tonski insert premijera koji objašnjava „*važnost artikulacije*“

veličine problema“ Ono što iz druge vijesti unutar priloga saznajemo je da se svi slažu da postoji veliki problem, no da Vlada smatra da su riješili sve stavke i otprije ih počeli provoditi, dok Inicijativa smatra da to nije točno. Što je gledatelj mogao saznati iz ovog priloga, ovisi o predznanju samog gledatelja o danoj temi, iako je to točno za većinu priloga i sadržaja, znanja koja su ovdje trebala biti upotrijebljena nisu naročito javno dostupna. Znati na koju se konvenciju ministrica referira, na čemu Ministarstvo trenutno radi, koji su to projekti, koliko su daleko napredovali i kada će rezultati biti dostupni zahtijevaju specifično *'insidersko'* znanje koje nije nadomak ruke. Predstavnica Inicijative, Jelena Veljača, jedina imenovana članica u prilogu je govorila sve zajedno 17 sekundi, odnosno 5.26% posto trajanja priloga. U prilogu u kojem je 'ključna tema' bilo nasilje u obitelji i sastanci s važnim akterima kako bi se isto adekvatnije adresiralo, preveniralo i kažnjavalo, Inicijativa najmanje govori sama za sebe. Iako je nominalno zatupljena, kroz jednu i to najprominentniju članicu, vlastita artikulacija zahtjeva Inicijativi zapravo nije omogućena. U prilogu naslovljenom Inicijativa 'Spasi me' kod predsjednice, sama Inicijativa je toliko marginalna da je svedena na jednu predstavnicu i 17 sekundi. „*Participacija/aktivno sudjelovanje znači "moći govoriti vlastitim glasom i tako, istovremeno, stvoriti i izraziti vlastiti kulturni identitet kroz idiom i stil"* (N. Fraiser 1993, cit. prema. Sarnavka 2010:90). No, kako aktivni sudionici mogu govoriti vlastitim glasom i izraziti kulturni identitet, ako za to na raspolaganju imaju svega 5% priloga. Što za to vrijeme stignu reći i jesu li onda uopće aktivni sudionici ili samo statisti u prilogu o tome što već Vlada sve radi ali sad napokon za to dobiva javno priznanje?

Slike 5 i 6: Stand up novinarka Matee Ribarević na praznom Trgu kralja Tomislava (djelom popraćen kadrovima prosvjeda, dijelom bez) Izvor: Kadar priloga (hrt.hr ;Dnevnik 2, 19. ožujka 2019)

Na kraju priloga novinarka s Trga kralja Tomislava, mjesta gdje je održan prosvjed, u javljanju uživo prepričava zaključke sastanka predstavnica Inicijative s Vladom. Njezino javljanje traje minutu i 44 sekunde, odnosno 32% priloga. Zašto zaključke sastanka u detalje i iscrpno prepričava novinarka, a ne netko od aktera koji je prisustvovao na sastanku? Novinarska javljanja u živo, čak i kada se iza njihovih leđa u živo ne događa ništa samo mrkli mrak noći u ožujku, nisu naročito neuobičajena, no čime

opravdano da trećinu priloga posvetiti istom, dok 5% priloga 'otpada' na Inicijativu koja je čitavu javnu raspravu pokrenula? U svom live-u novinarka se referira na "*recentne primjere nasilja koji su ubrzali proces rješavanja problema*" no koji su to primjeri, kao i razlog održavanja prosvjeda i osnivanja Inicijative ni u desetom od sve zajedno jedanaest priloga posvećenih inicijativi u Dnevniku HRT-a nije jasno. Prvi podatak koji iznosi konkretne činjenice nužne za kontekstualizaciju priloga, iznosi se na kraju priloga kada novinarka govori kako šest županija i dalje nema sigurne kuće. Osim nejasne logike u pozadini odluke da javljanje u živo bude toliko iscrpno, time što novinar prepričava sve zaključke, postignuća i buduće korake, Inicijativi se oduzima pravo na 'uspjeh' i preuzimanje zasluga. Iako, je neosporno da je Facebook grupa #SpasiMe, organizacijom prosvjeda i skretanjem fokusa javnosti na problem nasilja u društvu uspjela nametnuti agendu na dnevni red, podzastupljenošću joj je onemogućeno da za to preuzme zasluge. Predstavnice Inicijative, žene, predstavljene su kao gotovo nijeme promatračice, a ne akterice u procesu stvaranja društvenih promjena (Sarnavka, 2010).

SLIKA	TON
Sekvenca s nekoliko identifikacijskih kadrova o HDZ-u	OFF: „ Za HDZ novi problem u Požegi, tamošnjeg potpredsjednika Gradskog vijeća Požege, kći je na Facebook grupi Inicijative Spasi me optužila za obiteljsko nasilje. On to opovrgava, a istinu će, poručuje, dokazati pravnim putem.“
Telopriopćenja Igora Krizmanića	OFF (priopćenje Igora Krizmanića): „Ne želim da moji privatni problemi štete ugledu Hrvatske demokratske zajednice, stranke koju volim i za koju sam se borio u svom dosadašnjem radu, te do okončanja pravnog postupka zamrzavam svoje članstvo u stranci i povlačim se sa svih stranačkih dužnosti, pa tako i predsjednika Gradskog vijeća Grada Požege.“
Kadar grba HDZ-a	OFF: „O izbacivanju iz stranke za sad se ne razmišlja.“
Potpis: Lovro Kušćević politički tajnik HDZ-a i ministar uprave	TON (Kušćević): „Pustimo da vidimo hoće li se pokrenuti kakvi procesi, da vidimo jesu li optužbe osnovane ili neosnovane.“
Kadar Plenković kako izlazi iz prostorije pune mladih	OFF: „Odlazak Krizmanića s dužnosti za premijera je jasan signal da HDZ ne tolerira nasilje“
Potpis: Andrej Plenković predsjednik Vlade	TON (Plenković): Svim mehanizmima koje država i institucije imaju na raspolaganju trebamo učiniti sve da preveniramo nasilje, oštro kaznimo počinitelja, ojačamo institucije, zaštitimo žrtve i da senzibiliziramo javnost.“
Kadar s konferencije za medije Davora Bernardića	OFF: „Iz oporbe oštra kritika“
Potpis: Davor Bernardić predsjednik SDP-a	Ton: „ Dok HDZ-ovi ugledni članovi, dužnosnici mlata svoje žene i djecu, dok Plenkovićeva prva suradnica, ministrica Murganić govori na to premlaćivanje „pa tako vam je to u obitelji“. Premijer

Plenković licemjerno odlazi na prosvjed i to je nešto što je osobina ove vlade.“
--

Posljednja vijest unutar priloga bavi se nasiljem u obitelji potpredsjednika Gradskog vijeća Požege i HDZ-ovca, Igora Krizmanića. U off-u novinarka govori: „ *Za HDZ novi problem u Požegi, tamošnjeg potpredsjednika Gradskog vijeća Požege, kći je na Facebook grupi Inicijative Spasi me optužila za obiteljsko nasilje. On to opovrgava, a istinu će, poručuje, dokazati pravnim putem.*“ Nakon off-a slijede redom: Očitovanje Igora Krizmanića (izjava poslana medijima pročitana u off-u); zatim očitovanje tadašnjeg ministra državne uprave Lovre Kuščevića, zatim ton premijera u kojem ponavlja *„važnost prevencije i oštrih kazni za počinitelje“* i konačno ton predsjednika SDP-a Davora Bernardića u kojem *optužuje „ugledne članove HDZ-a da mlate svoje žene i djecu“*, te ministricu Murganić da na „premlaćivanje kaže tako vam je to u obitelji“ i premijera da *„licemjerno dolazi na prosvjed“*. U ovom se segmentu priloga prvi puta objašnjava da Inicijativa djeluje i kao digitalna organizacija s aktivnom Facebook grupom. Iako je kći javno optužila oca za nasilje u obitelji, optuženi Krizmanić, nepovezani ministar Kuščević, premijer Plenković i šef oporbe Bernardić očitovali su se po tom pitanju, bez da je preneseno očitovanje žrtve ili barem Inicijative na čijim se stranicama ista očitovala. Čak i ako u trenu emitiranja priloga nije bilo moguće utvrditi istinitost tvrdnji, ako je emitiran demanti i komentar, mogla je biti emitirana i konkretna optužba ili barem insert iz iste. Umjesto toga četiri su muškarca dobila priliku i prostor prokomentirati slučaj, bez da je javnosti predstavljen isti slučaj.

Način na koji je javnosti prezentirana optužba i način na koji je istovremeno demantirana, u neku je ruku savršeno apostrofirao poantu Inicijative. Kći se očitovala o nasilju u obitelji, muškarac na poziciji moći i navodni počinitelj ju je opovrgnuo na javnoj televiziji bez da je njeno očitovanje bilo uopće prikazano javnosti. Muški ministar nepovezanog resora rekao je kako treba *„pustiti da vidimo hoće li se pokrenuti kakvi procesi i da vidimo jesu li optužbe uopće osnovane ili neosnovane“*, premijer je apostrofirao važnost rada institucija, bez konkretnog komentara, a šef oporbe iskoristio je priliku za još jedan udarac na vladajuće. Svim žrtvama nasilja poslana je poruka da ako istupe, njihova strana priče neće biti adekvatno prikazana, ali će je zato nepovezani prominentni muškarci svakako dobiti priliku za očitovati se i dovesti istu u pitanje ili je iskoristiti za vlastitu agendu.

Kritika iznesena na račun Hrvatske radiotelevizije u Reutersovom izvješću o Digitalnim vijestima u 2019. godini, glasi: “Posebno je problematična urednička politika HTV-a sa svojim

izvještavanjem koje je prostrano prema vladi i novom kršćanskom konzervativizmu (provladina naklonost generalno nije bila prisutna od 2000. do 2016. Godine)” (Peruško, 2019:75). U slučaju posljednjeg analiziranog priloga, novi kršćanski konzervativizam nije prominentan, no nerazmjerna zastupljenost vladajućih u odnosu na ostale aktere u prilogu vidljiva je iz analizirane jedinice.

8. Zaključak

Feminizam je pokret koji teži postizanju ravnopravnosti između muškaraca i žena u svim životnim sferama. Od prve konvencije u Seneca Fallsu, pa do danas, težnja ostaje ista, iako se lica feminizma kroz valove i generacije mijenjaju, suštinski zahtjev uvijek ostaje isti- ravnopravnost.

Za ravnopravnost se bore i dva promatrana pokreta u Republici Hrvatskoj, *#PrekinimoŠutnju* za ravnopravnost pri pružanju bezbolnih medicinskih zahvata, koji su obezboljeni za sve (i maleni stomatološki zahvati uključuju anesteziju, no struganje stijenki maternice ne jamči da će pacijentica primiti anesteziju). S druge strane, pokret *#SpasiMe*, bori se za smanjenje nasilja u obiteljima, nasilja koje u preko 70% slučajeva pogađa žene. Bori se za ravnopravnost i zaštitu žrtava, te adekvatnije kazne za počinitelje „*a ne da se udaranje žene tretira kao prekršaj, kao da ste pošli kroz crveno*“ - Jelena Veljača, Dnevnik 1, 16. ožujka 2019.

U društvu koje prema Kuharu, karakterizira retradicionalizacija i „povratak k ‘istinskoj’ patrijarhalnoj kulturi nacije“ (2013), borba za ravnopravnost naspram istinske patrijarhalne kulture postaje utoliko teža. Samim time, i pokreti koji pokušavaju postići ravnopravnost, moraju prilagoditi pristup i promijeniti taktike. Oba pokreta čine to putem društvenih mreža, u bespućima interneta, gdje je gotovo sve dozvoljeno. Smišljaju *hashtagove*, parole i akcije, organiziraju prosvjede, ostavljanje grimiznih tragova u javnom prostoru i ručno pisanih ispovijesti žena pred vratima ministarstva. Iako se možda sami ne izjašnjavaju kao feministički, jer u retradicionaliziranom društvu, gdje je „rodna ravnopravnost često viđena kao nasljeđe socijalističkog državnog feminizma“ (Kuhar, 2013) spominjati feminizam u borbi za ženska prava zvuči kontraproduktivno.

Cilj ovog rada bio je opisati same pokrete, te način na koji su dva različita medija izvještavala o istima kako bi se pokušalo opisati borbu za ravnopravnost u Republici Hrvatskoj na prijelazu između 2018. u 2019. godinu. Rezultati su pokazali da ni jedan od medija, slučajno ili namjerno, pokrete nije prikazao kao feminističke. HRT, nacionalni medijski servis, kao ni komercijalni Telegram nisu svojim publikama pružili uvidu u širi kontekst koristeći pritom relevantne statističke pokazatelje. Češće su birali kroz personalizaciju i prominenciju pričati svoje priče. Dok je Telegram kritički izvještavao o vladajućima, HRT je vladajuće često zastupao u priložima bez kritičkog odmaka. U analiziranim priložima ženske sugovornice su u više navrata bile neimenovane i netitulirane, a u dva su navrata bile i pogrešno imenovane (u 50%

analiziranih priloga). S druge strane, svi muški sugovornici bili su ispravno oslovljavani. Kao i u istraživanju koje je 2010. godine Sarnavka provela na emisijama Otvoreno, i deset godina kasnije, muškarci su prikazani kao oni koji rade i popravljaju (mijenjaju zakone, naređuju izvide, organiziraju sastanke, pohode prosvjede,...) dok su žene prezentirane kao pasivne i (često bezimene).

Brojna pitanja o feminističkim pokretima u Hrvatskoj i dalje ostaju otvorena. Zanimljivo bi bilo saznati kako novinari autori analiziranih vijest i njihovi urednici vide žene u Republici Hrvatskoj? Isto tako, u nekom budućem istraživanju moglo bi se istražiti jesu li žene na čelu oba pokreta namjerno odabrale ne se eksplicitno asociirati s feminizmom, i ako je to zaista tako zašto su to učinile? S obzirom na to da je riječ o digitalnim društvenim pokretima, komparativna analiza sličnosti i razlika s regionalnim i globalnim pokretima sličnog tipa mogla bi polučiti interesantnim rezultatima.

Cilj ovog rada bio je paralelno pružiti uvid u dva društvena pokreta koja su obilježila protekle dvije godine u republici Hrvatskoj, ali i pružiti uvid u to kako su isti pokreti građanima prikazani od strane javnog i komercijalnog medija. Medijski tekstovi odraz su društvene stvarnosti, oni za publiku iz kakofonije različitih događaja koji se istovremeno odvijaju izabiru najvažnije i skreću njihovu pažnju na ono što je bitno, i još važnije, određuju što je nebitno i isto izbacuju. Stoga je za prikaz adekvatan prikaz dvaju pokreta nužno bilo istražiti ne samo kako isti sebe vide, već i kako različiti mediji pokrete prezentiraju građanima.

9. Literatura

- Basrak, B. (2009) Što je to kiborg? Kratka pojmovna/terminološka analiza, Čemu, (7): 16-17.
- Baumgardner, Jennifer i Richards, Amy (2004) Feminism and Femininity: Or how we learned to stop worrying and love thong. U: Harris, Michael (ur) All About the Girl: Culture, Power and Identity (str. 59-67). Psychology Press.
- Bežovan, Gojko (2003) Utjecaj organizacija civilnog društva u Hrvatskoj, Revija za sociologiju, 34 (3-4): 127-142.
- Björklund, Jenny (2009) Angela McRobbie. The Aftermath of Feminism: Gender, Culture and Social Change. Women's Studies 39: 376-380.

Cochrane, Kira (2013) *All the Rebel Women: The rise of the fourth wave of feminism*. London: Guardian Books

Evans, Elizabeth i Chamberlain, Prudence (2015) *Critical Waves: Exploring Feminist Identity, Discourse and Praxis in Western Feminism*, *Social Movement Studies*, 14 (4):396-409.

Gillis, S. , Howie, G. i Munford R. (2007) *Introduction U: Gillis, S. , Howie, G. i Munford R. (ur) Third Wave Feminism A Critical Exploration Expanded Second Edition (str. XXI- XXXI)* New York: Palgrave Macmillan.

Haraway, Donna J.(1985) , *A Cyborg Manifesto Science , Technology , and Socialist - Feminism in the Late Twentieth Century*. University of Minnesota Press, 2016.

Janković, Vesna (2009) *Cyberfeminizam između teorije i pokreta*. *Socijalna ekologija*, 18 (1): 5-27

Kuhar, Roman (2013) *In the Name of Hate: Homophobia as a Value*, *Southeastern Europe* 37 (1): 1–16.

Kujundžić, Jana (2019) *Sexual Violence and New Forms of Religious Traditionalism in the Croatian Post-conflict Context*, *Law and Politics University of Niš* 17 (2) 185-195.

McRobbie, Angela (2008) *The Aftermath of Feminism Gender, Culture and Social Change*. London: SAGE Publications Ltd

Mihaljević, Damirka (2016) *Feminizam – što je ostvario?* *Mostariensia*, 20 (1-2): 149-169.

Narodne novine br. 137/10, 76/12, 78/16, 46/17, 73/17, 94/18 *Zakon o Hrvatskoj Radioteleviziji*

Narodne novine br. 82/08, 69/17 *Zakon o ravnopravnosti spolova*

Perišin, Tena (2008) *Televizijske vijesti: u potrazi za vrijednostima*. *Medijska istraživanja* 14(2): 63-86.

Perišin, Tena (2010) *Televizijske vijesti*. Zagreb: Medijska istraživanja.

Sarnavka, Sanja (2010) *Put do vlastitog pogleda*. Zagreb: BaBe.

Seidman, Rachel (2013) *Who Needs Feminism? Lessons from a Digital World*. *Feminist Studies*, 39 (2): 549-562.

Sekol, I. i Maurović I. (2017) Miješanje kvantitativnog i kvalitativnog istraživačkog pristupa u društvenim znanostima – miješanje metoda ili metodologija? Ljetopis socijalnog rada, 24 (1), 7-32.

Šimunković, A. i Šimunković, M. (2019) Gospodarska djelatnost kod neprofitnih organizacija u Republici Hrvatskoj. Obrazovanje za poduzetništvo, 9 (1): 143- 150.

Šinko, Marjeta (2018) Nastanak i formativno razdoblje feminističkog pokreta u Sloveniji i Hrvatskoj. Političke analize broj 33-34: 44- 49.

van Dijk, T. A. (1993) Principles of Critical Discourse Analysis. Discourse & Society, 4(2), 249–283.

van Dijk, T. A. (1997) Analysing Discourse Analysis. Discourse & Society. 8 (1).

Wilding, Faith (1998) Notes on the Political Condition of Cyberfeminism 57 (2): 46-59.

Zrinščak, S. i Bežovan, G. (2007) Postaje li civilno društvo u Hrvatskoj čimbenikom društvenih promjena? Revija za socijalnu politiku, 14 (1): 1-27.

Internetski izvori:

Banovac.mfin.hr (2020) Registar neprofitnih organizacija
<https://banovac.mfin.hr/rnoprt/Details?handler=Details&id=1159> Pristupljeno, 28. Travnja 2020

Cesi.hr (2020) Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje

<http://www.cesi.hr/povijest/> Pristupljeno, 28. Travnja 2020

Dzs.hr (2017) Državni zavod za statistiku, Žene i muškarci u Hrvatskoj 2017.

https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/menandwomen/men_and_women_2017.pdf Pristupljeno 1. Svibnja 2020.

Enciklopedija.hr (2020) Definicija feminizma

<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=19203> Pristupljeno, 15. Travnja 2020

Enciklopedija.hr (2020) Definicija patrijarhata

<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=47023> Pristupljeno, 1. Svibnja, 2020

Nettime.org (2020) Stranica mailing liste

<https://nettime.org/> Pristupljeno 22.04.2020

Obljetnica.hrt.hr (2020) definicija telop i kadar

<https://obljetnica.hrt.hr/leksikon/k/kadar/> Pristupljeno 17.06.2020

<https://obljetnica.hrt.hr/leksikon/t/telop/> Pristupljeno 17.06.2020

Pacificu.edu (2020) Four Waves of Feminism By Martha Rampton

<https://www.pacificu.edu/magazine/four-waves-feminism> Pristupljeno 20. Travnja 2020

Registri.uprava.hr (2020) Registar neprofitnih organizacija Ministarstva uprave

<https://registri.uprava.hr/#!/zaklade/8wUBAQAAAXNvbGkYXJu4QAAAAAAAAAAAAAAAACAA> Pristupljeno, 1. svibnja 2020

Reutersinstitute.politics.ox.ac.uk Reuters Institute Digital News Report 2019

https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/inline-files/DNR_2019_FINAL.pdf

Pristupljeno 01.06.2020

Roda.hr (2020) Podatci vezani uz rad, povijest, aktivnosti i ciljeve udruge

<http://www.roda.hr/udruga/projekti/prekinimo-sutnju/> Pristupljeno, 28. Travnja 2020

Čemu su nas naučile prve dvije Rodine mliječne konferencije

<http://www.roda.hr/udruga/programi/dojenje-i-zastita-dojenja/cemu-su-nas-naucile-prve-dvije-rodine-mlijecne-konferencije.html>

(Preuzeto 28. travnja 2020)

Sastojci povezujućeg roditeljstva <http://www.roda.hr/portal/roditeljstvo/odgovorno-roditeljstvo/povezujuce-roditeljstvo-sastojci.html>

(preuzeto 29. travnja 2020). Članak Tekst je objavljen 10. 12. 2011. i prenesen je i preveden sa stranice parentingweb.com

Ako si moderan otac moglo bi biti i da si feminist <http://www.roda.hr/portal/roditeljstvo/zastite/ako-si-moderan-otac-moglo-bi-biti-da-si-i-feminist.html>

(preuzeto 28. travnja 2020).

Sabor.hr (2020) Rodna zastupljenost žena u Hrvatskome saboru

<https://www.sabor.hr/hr/zastupnici> Pristupljeno 26. Travnja 2020

Solidarna.hr (2020) Podatci vezani uz rad, povijest, aktivnosti i ciljeve udruge

<https://www.solidarna.hr/site/article/solidarna-u-medijima/hr-HR> Pristupljeno 1.

svibnja 2020.

Spasi.me (2020) Stranica inicijative

<http://spasi.me/#zasto> Pristupljeno, 01. Svibnja 2020.

Vlada.hr (2020) Rodna zastupljenost žena u Vladi

<https://vlada.gov.hr/clanovi-vlade/66> Pristupljeno, 26. Travnja 2020

Vsrh.hr (2020) Rodna zastupljenost žena u Vrhovnom sudu Republike Hrvatske

<http://www.vsrh.hr/EasyWeb.asp?pcpid=42> Pristupljeno 26. travnja 2020

Telegram.hr (2020) kvantitativno analizirani članci, pristupljeno u travnju, svibnju i lipnju 2020:

Mostova zastupnica usred je Sabora opisivala svoje užasno iskustvo na ginekologiji u državnoj bolnici (<https://www.telegram.hr/politika-kriminal/mostova-zastupnica-usred-je-sabora-opisivala-svoje-uzasno-iskustvo-na-ginekologiji-u-drzavnoj-bolnici/>)

Ne možemo reći da smo šokirani kaosom koji je izazvao istup Mostove zastupnice, na trenutak je stvarno bilo teško sve pratiti

<https://www.telegram.hr/politika-kriminal/ne-mozemo- reci-da-smo-sokirani-kaosom-koji-je-izazvao-istup-mostove-zastupnice-na-trenutak-je-stvarno-bilo-tesko-sve-pratiti/>

Zašto gospodin Jandroković smatra da su užasi kroz koje žene prolaze u bolnicama intimna stvar o kojoj treba šutjeti?

<https://www.telegram.hr/politika-kriminal/zasto-gospodin-jandrokovic-smatra-da-su-uzasi-kroz-koje-zene-prolaze-u-bolnicama-intimna-stvar-o-kojoj-treba-sutjeti/>

Sad šef Klinike za ženske bolesti KBC-a Split optužuje Mostovu zastupnicu da laže

<https://www.telegram.hr/politika-kriminal/i-evo-upravo-je-postalo-jos-ruznije-sad-sef-kbc-a-split-optuzuje-mostovu-zastupnicu-da-laze/>

Zastupnica Mosta zbilja je napravila veliku stvar; žene masovno izlaze sa svojim slučajevima kiretaža na živo

<https://www.telegram.hr/politika-kriminal/zastupnica-mosta-zbilja-je-napravila-veliku-stvar-zene-masovno-izlaze-sa-svojim-slucajevima-kiretaza-na-zivo/>

Oni koji misle da ne treba javno pričati o ovome, možda trebaju pogledati nakaradne komentare ispod članaka o kiretaži

<https://www.telegram.hr/politika-kriminal/oni-koji-misle-da-ne-treba-javno-pricati-o-ovome-mozda-bi-trebali-pogledati-nakaradne-komentare-ispod-clanaka-o-kiretazi/>

Izgleda da bi ovaj hrvatski #Metoo pokret mogao uspjeti, ministar bar djeluje skrušeno nakon sastanka

<https://www.telegram.hr/politika-kriminal/izgleda-da-bi-ovaj-hrvatski-metoo-pokret-mogao-uspjeti-ministar-djeluje-skruseno-nakon-sastanka/>

Zastupnici Mosta neobično je što ministar šalje kontrolu u KBC ako im vjeruje da ona laže o mučnoj kiretaži

<https://www.telegram.hr/politika-kriminal/zastupnici-mosta-neobicno-je-sto-ministar-salje-kontrolu-u-kbc-ako-im-vjeruje-da-ona-laze-o-mucnoj-kiretazi/>

Tko je Ante Čorušić, HDZ-ov katolički fanatik kojeg je HRT jučer pozvao da priča o tretmanu žena u bolnicama

<https://www.telegram.hr/politika-kriminal/tko-je-ante-corusic-hdz-ov-katolicki-fanatik-kojeg-je-hrt-jucer-pozvao-da-prica-o-tretmanu-zena-u-bolnicama/>

Bilo je mučno gledati kako šef splitske ginekologije na HRT-u ponižava pacijente i grubo manipulira

<https://www.telegram.hr/politika-kriminal/bilo-je-mucno-gledati-kako-sef-splitske-ginekologije-na-hrt-u-ponizava-pacijente-i-grubo-manipulira/>

Iskopali smo stare izjave doktora Karelovića: Kiretaža ne boli, a od bolničkih infekcija se ne umire

<https://www.telegram.hr/politika-kriminal/iskopali-smo-stare-izjave-doktora-karelovica-kiretaza-ne-boli-a-od-bolnickih-infekcija-se-ne-umire/>

Kako je Jelena Veljača u 4 dana skupila 33.000 ljudi u grupu koja organizira prosvjed za žrtve obiteljskog nasilja

<https://www.telegram.hr/politika-kriminal/kako-je-jelena-veljaca-u-cetiri-dana-skupila-33-000-ljudi-u-grupu-koja-organizira-prosvjed-za-zrtve-obicnog-nasilja/>

Danas, u pet do 12, u Zagrebu počinje veliki prosvjed protiv nasilja. Dolazite?

<https://www.telegram.hr/zivot/sutra-u-pet-do-12-u-zagrebu-pocinje-veliki-prosvjed-protiv-nasilja-dolazite/>

Zagreb je prosvjedovao protiv nasilja. Tomislavac je bio pun

<https://www.telegram.hr/zivot/zagreb-prosvjeduje-protiv-nasilja-tomislavac-je-pun/>

Premijer se pojavio na #spasi me i reakcije nisu super; sjećate se, recimo, slučaja Mare Tomašević?

<https://www.telegram.hr/politika-kriminal/premijer-se-pojavio-na-spasi-me-i-reakcije-nisu-super-ljudi-najvise-zamjeraju-slucaj-tomasevic/>

Naš Borko Vukosav snimao je #spasime i tako je nastalo 37 fotografija Zagreba na koji smo ponosni

<https://www.telegram.hr/fotogalerije/zivot/telegramov-borko-vukosav-snimao-je-spasime-i-tako-je-nastalo-37-fotografija-zagreba-na-koji-smo-ponosni/>

Predstavnice inicijative #spasime sjele su s premijerom; obećao im je da će se postrožiti kazne za nasilnike u obitelji

<https://www.telegram.hr/politika-kriminal/predstavnice-inicijative-spasime-sjele-su-s-premijerom-obecao-im-je-da-ce-se-postroziti-kazne-za-nasilnike-u-obitelji/>

Kći HDZ-ovog moćnika teško je optužila tatu za obiteljsko nasilje. Za Telegram objašnjava zašto je to učinila

<https://www.telegram.hr/politika-kriminal/kcer-hdz-ovog-mocnika-tesko-je-optuzila-tatu-za-obicno-nasilje-za-telegram-objasnjava-zasto-je-to-ucinila/>

Telegramu je upravo potvrđeno: HDZ-ovca kojeg kćer optužuje za nasilje izbacuju iz stranke

<https://www.telegram.hr/politika-kriminal/telegramu-je-upravo-potvrdeno-hdz-ovca-kojeg->

Hrti.hrt.hr (2020) Analizirani prilozi iz Dnevnika 1, 2 i 3

<https://hrti.hrt.hr/home> Pristupljeno u travnju, svibnju i lipnju 2020.

Dnevnik 2, 11.10.2018.

Dnevnik 3, 11.10.2018.

Dnevnik 2, 12.10.2018.

Dnevnik 3, 12.10.2018.

Dnevnik 2, 14.10.2018.

Dnevnik 1, 15.10.2018.

Dnevnik 2, 15.10.2018.

Dnevnik 3, 15.10.2018.

Dnevnik 2, 16.10.2018.
Dnevnik 1, 16.03.2019.
Dnevnik 2, 16.03.2019.
Dnevnik 3, 16.03.2019.
Dnevnik 2, 17.03.2019.
Dnevnik 3, 17.03.2019.
Dnevnik 1, 18.03.2019.
Dnevnik 2, 18.03.2019.
Dnevnik 3, 18.03.2019.
Dnevnik 1, 19.03.2019.
Dnevnik 2, 19.03.2019.
Dnevnik 3, 19.03.2019.

SAŽETAK

Svrha ovog diplomskog rada bila je prikazati dva feministička pokreta u Republici Hrvatskoj, #SpasiME i #PrekinimoŠutnju. Specifičnost oba pokreta leži u činjenici da su nastali putem društvenih mreža, a zaživjeli i u "stvarnom svijetu" koristeći cyberfeminističke strategije za artikulaciju vlastitih zahtjeva (zahtjev za sprječavanje nasilja u obitelji i zahtjev za poštivanje prava pacijentica na bezbolne i humane ginekološke zahvate). Osim prikaza samih pokreta rad se bavio i njihovom reprezentacijom od strane javnog medijskog servisa (Hrvatska Radiotelevizija) i komercijalnog portala (Telegram.hr). Istraživanje je provedeno koristeći mješoviti istraživački pristup kako bi se ostvario uvid u kvalitativne i kvantitativne karakteristike izvještavanja. Korištena je metoda deskriptivno-statističkog prikaza podataka, te

kritička analiza diskursa. Istraživanje je pokazalo da su oba medija koristila strategije prominenције i personalizacije pri izvještavanju o pokretima, dok su zahtjevi i kontekst koji je prethodio artikulaciji zahtjeva često bili izostavljeni ili površno spomenuti. Oba su medija podjednako i podjednakim intenzitetom izvještavala o pokretima, no analizom je utvrđena veća zastupljenost negativnosti i konflikta u izvještavanju Telegrama, dok je izvještavanje HRT-a bilo manje konfliktno i više benevolentno. Kritička analiza diskursa pokazala je kako su ženske sugovornice u priložima često podzastupljene, neimenovane ili pogrešno imenovane, te prikazane više kao pasivne, nego kao pokretačice promjena. Većinu analiziranih vijesti karakterizirala je prigodnost u praćenju, odnosno, iako su pravovremeno donosile informacije, objašnjenje i kontekstualizacija su često izostali.

Ključne riječi: #PrekinimoŠutnju, #Spasime, cyberfeminizam, digitalni pokreti, feminizam, Republika Hrvatska, HRT, Telegram.hr, kritička analiza diskursa

ABSTRACT

The final months of 2018 and the beginning of 2019 in Croatia, were marked by two social movements #PrekinimoŠutnju (Let's break the silence) and #SpasiMe (Save me). Both movements started on the social media but were successful in bringing their activities from the cyberspace into the 'real world' by implementing the strategies developed in the 80's and 90's by the cyberfeminist movement. #PrekinimoŠutnju focused on female reproductive rights, especially when it comes to rights to painless and humane treatment during the gynecological

procedures, while #SpasiMe focused their activities on combatting the violence within the family (the violence that affects women in over 70% of cases). By marking the social networks with female experience, handwritten notes, and shared experiences, as well as by taking the actions to the streets, organizing protests, and leaving scarlet palm marks in the public space, the movements were able to steer the public focus towards their agenda. To adequately portray the movements, media coverage on said movements was analyzed as well. By using descriptive statistical analysis of media texts produced by the national public broadcaster (Croatian Radiotelevision- HRT) compared to a commercial news site (Telegram.hr), as well as by implementing the method of critical discourse analysis on four selected packages produced by HRT. The analysis showed that prominence and personalization were two key features that characterized both the commercial and public reporting of the movements. Although both media reported on the initiatives with similar frequency, the national broadcaster was reporting through a more moderate and less negative lense. Discourse analysis showed that women were misnamed, underrepresented, or presented as passive compared to the male counterparts in the packages. Although reporting was timely, both media outlets lacked to provide context on the subjects.

Key words: #SpasiMe, #PrekinimoŠutnju ,feminism, cyberfeminism, digital movements, Croatia, HRT, Telegram.hr,critical discourse analysis